

„მოგზაური“ წელი-
წაღწი ღირს 5 მან.
ნახევარ წლით 3 მ.
ცალკე ნომერი 10 კ.
ადრესი: თფილისი,
ნიკოლოზ ქ. № 44.

მეზნაური

რედაქცია ღიაა ყო-
ველ დღე: დღის
10 საათ, შუადღის
1 საათამდე, და სა-
ღამის: 6 სათ. 7 სა-
ათამდე.

სოციალ-დემოკრატიული მუხრანული

№ 34.

გვირა, 18 სექტემბერი 1905 წლისა.

№ 34

შინაარსი: ისტორიული მატრაკვეცი, ფ. მახარაძისა.—სხვა და სხვა ამბები.—დაბა სოფლის ამბები.—შინაური მიმოხილვა.—რუსეთის ქრონიკა.—უცხოეთის ამბები.—მოკლე პასუხი ბ. გ. რ.—ს. კ. ემუხვარისა.—ხმა სატუსაღოდან, №-სა.—წერილები რედაქციის მიმართ.—გ. მალრ. ხსოვნას.

ისტორიული მატრაკვეცი

ერთ დროს დაუბოლოებელი კამათი იყო გამართული იმის გამოსარკვევად, თუ რა როლს თამაშობდა, ან რა გავლენას ახდენდა პიროვნება ისტორიაში. ამ კითხვასთან შეკავშირებული იყო გვირის და ბრბოს ურთიერთშორის დამოკიდებულება. ამტკიცებდნენ, რომ ყველაფერი დამოკიდებულია კერძო პიროვნების მოქმედებაზე; რომ არიან ისეთი დიდებულები ადამიანები, რომლებიც, საითაც უნდათ, იქითკენ მიმართავენ ბრბოს, რაც იმათ სურთ, იმას გააკეთებენ მას. ამიტომ ყველაფერი, თვით კაცობრიობის პროგრესი, წინსვლა, დამოკიდებულია ასეთ პიროვნების ნებაყოფლობაზე და სურვილზე. იყვენ ისეთი სოციალ-ოგ-ისტორიკოსები, რომლებიც ამტკიცებდნენ, რომ მთელი ისტორია, კაცობრიობის მთელი წარსული ცხოვრება, აიხსნება მხოლოდ ამ დიდებულები ადამიანების მოქმედებით, მათი სურვილით და მათი იდეალებით. ასეთი წარმოდგენა ქონდა ისტორიაზე მაშინ, როცა კაცობრიობის ისტორია ჯერ კიდევ ყველასთვის უცნობი ქვეყანა იყო, როცა ისტორიას ილოვაციის მაგავს სახელმძღვანელოებიდან სწავლობდნენ, ან გვარ სახელმძღვანელოების წყალობით ხალხის ისტორია ეს მხოლოდ მეფეების, სარდლების და ომების ისტორია იყო. და აი აქ თქვენ წინ წარმოვადგებოდნენ ქსერქსები, კიროსები, კეისრები, კარლოსები, ნაპოლეონები, ირაკლიები და tutti quanti: თქვენ ხედავთ, რომ ესენი წყვეტდნენ და განაგებდნენ ხალხის ბედს, იმათგან გამოდიოდა კანონი, იმათ ნებაზე იყო ხალხის ამოყვლა, იმათ ხელში იყო უთვალავი ხალხის სიკვდილ-სიცოცხლე; იმათგან იყო დამოკიდებული ხალხის აწმყო და მომავალი ცხოვრება. აი ასეთი წარმოდგენა იყო გავრცელებული ხალხის წარსულ ცხოვრებაზე. თანახმათ ასეთი შეხედულებისა, ყველა ეს ქსერქსები, ნაპოლეონები თუ კრომველები, თუმც მტკათ სასტიკი და შეუბრალებელი იყვენ, მაგრამ ისინი მაინც უბრალო მომავლადეზე მალა იდგნენ, იმათ ოთქქის პატარა ღმერთებათ თვლიდნენ. ერთი სიტყვით, ისინი ხალხის თვალში ნამდვილი კერპები იყვენ.

დიდი ხანია არაა მას აქეთ, რაც ასეთი შეხედულება ბატონობდა. მაგრამ ისტორიული ცხოვრების დრმა შესწავლამ უარყო ასეთი შემცდარი შეხედულება ისტორიაზე, ყველა კერპები ძირს დაანარცხა. ისტორია არ არის ერთი და ორი პირის ნამოქმედარი, თუნდაც ეს პირები დიდ ბუნებრივად იყვენ. კაცობრიობის ისტორია ექვემდებარება თავის საკუთარ კანონებს. კერძო პირები, რაც უნდა დიდებულები იყვენ

ისინი ვერასოდეს ვერ შეცვლიან ამ კანონების მოქმედებას. პირიქით, თვით ეს პირები ისტორიული განვითარების მიერ არიან წარმოშობილი, და იმათ თვით საზოგადოებრივი პირობები უმზადებენ ნიადგს მოქმედებისათვის. და აი როცა ნიადგი მომზადებულია, როცა საზოგადოებრივი პირობები იმდენათ მომწოდებულია, რომ მაშინ საქრო ხდება ამა თუ იმ მოთხოვნილების დაკმაყოფილება, ამა თუ იმ კანონის გამოცემა, ამა თუ იმ ზომის მიღება, მაშინ საზოგადო ასპარეზზე ჩნდება ესა თუ ის პირი, როგორც საზოგადოების, ანუ ხალხის სურვილს, მისი საქროების აღმასრულებელი, ანუ გამომხატველი. ასეთი პირი აუცილებლათ უნდა გამოჩნდეს, სულ ერთია პეტრე ერქვა მას თუ ივანე, ნაპოლეონი თუ კეისარი. მაგრამ გარეგნობით ეს სულ სხვა სახეს ეტბულობს. ჯერ ერთი ისა, რომ თვით ხალხი მტკათ გამოუთქმელი მოწიწებით და მორიდებით ექცევა ასეთ პირებს, და მეორეც ისა, რომ ამ პირებს, სხვაანარი წარმოდგენა ებადება თავის თავზე. იმათი აზრით ისინი უბრალო მომავლადეები კი არ არიან, იმათ წინაშე ყველა მუხლს უნდა იღრეკდეს; იმათთან შედარებით ყველა დაბალი და უღირსია. ხალხში ვრცელდება ისეთი აზრი, რომ იმათ ბრძანებას წინ ვერაფერს გადაუდგება, რომ იმათ სიკვდილ-სიცოცხლის უფლება უპყრიათ ხელში. ამნაირათ ისინი ხდებიან პატარა მიწიერ ღმერთებათ, ანუ კერპებათ და ჩემულობენ ისეთ როლს, აწერენ თავის თავს ისეთ თვისებებს, რომლებაც მათ არა აქეთ. ასეთი წარმოდგენა დიდ ხანს იყო გავრცელებული საზოგადოებაში და შეზღვე იგი ლიტერატურაშიც ბატონობდა. მაგრამ როგორც ზვეთი შევნიშნეთ, ასეთი შეხედულება სამუდამოთ შეირყა. დღემდის პატარა ღმერთებათ მიჩნეული პირების, ე. ი. კეისრების, კარლოსების, ნაპოლეონების და სხვების ცხოვრება ვერავითარ ნათელს ვერ მოუყენს კაცობრიობის ისტორიას, მაგრამ პირიქით თვით კაცობრიობის ისტორიის შესწავლა კი ნათელს ფენს ამათ მოქმედებას. და აი აქ ჩვენ წინ გადავვმლება ისტორიულ მატრაკვეცთა მოქმედება. ისინი, ვინც მართლა კმნიდა ისტორიას, ე. ი. ხალხი უკან დგანან, ხმას არ იღებენ, და ისინი კი, ვინც მხოლოდ ხალხის სურვლს ასრულებდა, მას ასე თუ იე აკმაყოფილებდა, პირველ წყებაზე არიან გამოქმეული და სხვის ნამოქმედარს თითონ ითვისებენ. მაგრამ ასეთი მატრაკვეცი დღესაც მრავალია.

საზოგადოების რა სფერაშიც არ გაიხედავთ, ყოველგან შეხედებით მატრაკვეცებს. მართალია კეისრებს, კრომველებს და ნაპოლეონებს აქ თქვენ ვერ აღმოაჩენთ, რადგანაც ამათი დრო უკვე სამუდამოთ წავიდა; აღნადღელ მატრაკვეცებს ისეთი ფართო ასპარეზი როდი აქეთ სამოქმედოთ, როგორც წინა დროების მატრაკვეცებს; ვარდა ამისა იმათი დიდებულებიც ადარავის წამს. სამაგიეროთ მატრაკვეცების რიცხვი დღეს შედარებით ძლიერ დღია. სადაც გამაჯობა აქეთ,

იქ ისინი ძალით მოქმედებენ, სადაც ძალა არ შეწევთ, იქ კი სხვანაირ საშუალებას ხმარობენ. ყველა მატრაკვეციის მიზანი ის არის, რომ თავის სასარგებლოთ ხალხზე გავლენა მოახდინოს. და აი ამისთვის იგი უპირველესათ ყოველსა იძენს ისეთ იარაღს ანუ პოულობს ისეთ საშუალებას, რომელსაც ხალხის თვალში ყველაზე უფრო დიდი ფასი აქვს. ასეთ საშუალებათ ანუ იარაღათ ჩვენ დროში უეჭველათ სწავლის მიღება ითვლება, და უეჭველათ როცა დიპლომი გაქვს მიღებული. კიდევ უფრო დიდი ფასი ემატება თუ იგი საზღვარ გარეთ გაქვს მიღებული. მოგეხსენებათ, საზღვარგარეთს როგორი პატივი აქვს ჩვენი ხალხის თვალში. თუ იქაური დიპლომიც გაქვს, მაშინ შენ სწავლასაც მეტი ფასი აქვს, მაშინ შენც მეტ პატივს დაიმსახურებ. შე არ ვამბობ იმ ბედნიერ შემთხვევაზე, როცა შენ რაიმე სამეცნიერო ხარისხი, თუნდა, მაგ. დოქტორობის ხარისხი გაქვს მიღებული რომელსამე საკითხზე დისერტაციის დაწერისათვის, მაშინ ხომ შენ გზა ხსნილი გაქვს, მაშინ შენთვის ყოველგან კარი ღიაა, იმას ვინ კითხულობს, თუ რა ყრია შენ თავში, ან რა ღირსებისა შენი სწავლა. შენ მხოლოდ ისდა გესმის, რომ ყოველი მხრიდან საღამს გაძლევენ და გიწოდებენ. მაგრამ თანამედროვე მატრაკვეციისთვის აუცილებლათ საქირთა კიდევ ერთი რამ, სახელდობ ის, რომ იგი გარეგნობით მაინც აღიარებდეს დემოკრატიულ მიმართულებას, იგი თავის თავს უნდა სახავდეს ტვირთმძიმეთა და მაშვრალთა მოსარჩელეთ. და აი თანამედროვე მატრაკვეცი, ყველა ამით შეიარაღებული, გამოდის საზოგადო ასპარეზზე სამოქმედოთ. იგი ერევა საზოგადო საქმეებში საკუთარი ხელის მოსათბობათ; იგი მიდის ხალხში, არა შეგნების შესატანათ, არამედ ამ შეგნების გასაქრობათ. იგი ხმა მალა გაიძახის შრომელი ხალხის, მუშების კეთილ-დღეობაზე, მაგრამ მას თვინიერ საკუთარი კეთილ-დღეობისა, თვინიერი თავისი კერძო ინტერესებისა, სხვა არა წაშს რა. იგი გამოდის სამწერლო ასპარეზზე; აქაც იგი, რასაკვირველია, პირველ ალავს იჭერს, თითქო მწერლობის, პრესის სულის ჩამდგელი. მისთვის თავდადებული ხდება. მაგრამ ეს მხოლოდ თვალთმაქციობაა: მისთვის მწერლობა უბრალო იარაღია სამატრაკვეცო მანით. განსაკუთრებით გამოავლენდ დღეს ჩვენში მატრაკვეციები ლიტერატურულ ასპარეზზე. აქ იმათ ერთი განგაში გააქვთ. სადაც არ გინდათ, ყოველგან ისინი მეცნიერების პირთ ღალადებენ; ისე სიტყვას არ იტყვიან, რომ მეცნიერების უკანასკნელი დასკვნა არ იმოწმონ. და მერე გაეგებათ კი რამ მეცნიერების, რომლის სახელით ასე ბოროტმოქმედებენ? ყველაფერი გვიჩვენებს, რომ მათ მხოლოდ ფორმისთვის შეუძენიათ სწავლა და მეცნიერებასთან კი შორს არიან, მეცნიერება უარყოფს მატრაკვეციობას მისთვის მხოლოდ ქეშმარიტება არსებობს, ან კი რა საქირთა მატრაკვეციისთვის მეცნიერება, როცა მას უიმისთათც იოლათ შეუძლია წაიგდეს. მისთვის საქირთა მხოლოდ ის, რომ საზოგადოება დარწმუნებული იყოს, რომ მას სწავლა შეუძლია, მეცნიერება შეუსწავლია. როგორც ლიტერატორი და საზოგადო მოღვაწე, ჩვენი მატრაკვეცი მტკიცეთ როდია ალვას ერთ რომელსამე განსაზღვრულ მიმართულებას. მან წინდაწინ არ იცის, სად უფრო დიდი გავლენა ექნება, ან სად უფრო დიდ სახელს მოიხვეჭს, და ამიტომ იგი დღეს ერთს მიადგება და ხვალ მეორეს, თითქო შინჯავს, სად უფრო ხელსაყრელი იქნება ჩემი მოკალათებაო. არა იშვიათია ისეთი შემთხვევა, როცა ჩვენი მატრაკვეცი მოისოცილისტებს კიდევ ოღონდ კი მუშებიც მოიმალიეროს, რადგანაც იცის, რომ ათასში ერთხელ იმათ ბანაკშიაც კარგია

ყოფნა. მაგრამ მეორე დღეს ხედავთ, ჩვენი „სოციალისტი“ მუშების მოწინააღმდეგე ბანაკში გადამხტარა და ოქცილობს დაბნელებას. ეს ალბათ იმიტომ, რომ იქ ყოფნა მისთვის უფრო სასარგებლოა. და ამავე დროს იგი, რასაკვირველია არ იკიწყებს საერთო მოქმედებას, სოლიდარობას, თავისუფლებას და გმობას. ის ყოველთვის მალდ იღებოთ იხსნის თავის გადასვლა-გადმოსვლას, ასკიკილოს თამაშს. თავის სივარებაში აბა ვინ გამოტყდება. მაგრამ მოვა დრო, როცა მატრაკვეციებს სამუდამოდ ბოლო მოეცებათ. თუ საზოგადოებრივი ცხოვრების განვითარებამ შემუსრა და დაშხხვრია წინანდელი კერბები, მიწას დაანარცხა წარსული ცხოვრების უდიერი მატრაკვეციები, იგივე ცხოვრების განვითარება განავერ მოსპობს ჩვენი დროის დაგლოხაკებულ მატრაკვეციებს? ასეთი ბედი მათ არ აცდებათ- ეს მათ კარგათ უნდა ახსოვდეთ.

ფ. მახარაძე.

ისხედასხევა ამბები.

სატახტო ქალაქის გაზეთებში დაბეჭდილია შემდეგი ამბავი: „უმალღეს საადმინისტრაციო წრეებში ბევრს ლაპარაკობენ იმ თაბირის შესახებ, რომელიც კავკასიის საქმეების გამო ამ ცოტა ხანში პეტერბურგს უნდა მოხდეს. უნდა განიხილონ საკითხი კავკასიაში წესიერების დასადგენათ რა რადიკალური ზომები უნდა იქნას მიღებული“.

— ამავე გაზეთებში ვკითხულობთ: „როგორც ისმის, კავკასიაში უწყსოების ჩასაქრობათ რუსეთის იმპერიის ჩრდილოეთ და შუა ადგილებიდან გაიგზავნება ახლად შემდგარი ჯარი“. ამავე მიზნით „მინისტრთა კომიტეტის საქმეების გამგე ბარონი ნოლდე ამ დღეებში განსაკუთრებულ მინდობილობით კავკასიაში მიდის“.

— როგორც მკითხველებმა იციან, გლეხთა მოძრაობის გამო მღვდლებს სოფლიდან შემოსავალი მოეპოოა. ბევრი მღვდელი ისეთ გაქირვებაში ჩავარდნილა, რომ სხვა სამუშაოს ძებნას შესდგომია. სხვათა შორის ცაგვერის მღვდელს ვ. ხ— შვილს მოუღურებია რკინის გზის ლიანდაგზე დღიურ მუშათ დადგომა, მაგრამ ადგილობრივ ლიანდაგის ოსტატს არ მიუღია. მღვდელი და დღიური მუშა როგორ იქნებაო. მაშინ მღვდელს თხოვნით მიუშართავს რკინის გზის უკროსისათვის რომელსაც თანხმობა განუცხადებია მღვდლის დღიურ მუშათ მალებაზე. მღვდელი ლიანდაგზე მუშაობს სხვა მუშებთან ერთათ და ღებულობს ოთხ აბახს.

— გაზ. „კასპი“ ნამდვილ წყაროებიდან იუწყება, რომ ბაქოში გრადონაჩალსტვოს დაარსება უკვე გადაწყვეტილია და ამ დღეებში კავკასიის ნამესტნიკს დასამტკიცებლათ წარედგინება. გრადონაჩალსტვო დაარსდება 1906 წლის 1 იანვრიდანაო.

— საგარეჯოში განახლებულა გლეხთა მოძრაობა. «ნოვ. ობ.»-ს სიტყვით, ამ მოძრაობის ჩასაქრობათ საგარეჯოში გაიგზავნა მავრის უფროსის თანაშემწე ვოზნენსენკი რომელსაც თან ღრაგუნის პოლკის რამდენიმე სალდათი ახლავს.

— 13 სექტემბერს, კიოპინი ქუჩაზე მძიმედ დაჭრეს სარაჯიშვილის ქარხნის გამგე ი. ი. გაკრილოვი. მსროლიელი მიიმაღა. გაკრილოვი მიხეილის საავადმყოფოში გაგზავნეს და ჩვენების ჩამორთმევის დროს განაცხადა, თუმცა ვიცი ვინც მესროლა, მაგრამ გვარს ვერ დავასახელებო.

— 12 სექტემბერს, საღამოზე, ბათუმში მოკლეს რკინის გზის ნაწილის ინჟინერი ვოლკოვი.

— მაჰმადიანებისა და სომხების წარმომადგენლნი ბაქოში. თუ ვინცობაა სომეხმა დაქრან ან მოკლა მაჰმადიანი, ან თუ სომეხმა გაძარცვა, ან ცეცხლი წაუკლდა მაჰმადიანის ქონებას და თუ ეს მკვლელობა, გაძარცვა და ცეცხლის წაკიდება ეროვნულ განხეთქილების ნიადაგზე მოხდა, ბაქოს სომხური საზოგადოება მოვალეა ზღოს ქონება და ქონების მხრივ უზრუნველ-ჰყოს მოკლულის ანუ დაქრლის ოჯახობა. ამ გვარივე მოვალეობა აქვს მაჰმადიანთა საზოგადოებასაც. ამ გვარი პასუხისმგებელი ვადა დანიშნულია 1907 წლის 1 იანვრამდე. თითო მხარე პასუხს აგებს ერთ მილიონ მანეთამდე. ხელწერილი დასდეს მაჰმადიანებმა და სომხების საზოგადოებების ათ-ათმა შეძლებულმა წევრმა.

— სოფ მეჯვრისხევეში მოუკლავთ ადგილობრივი მემამულე ი. ნათიშვილი.

— „კავ.“-ში გამოცხადებულია: რადგან თფილისის გენერალ-გუბერნატორი იაკვევი სამსახურის გამო სხვაგან წავიდა, დროებით გენერალ-გუბერნატორის თანამდებობის აღსრულება დაევალია დივიზიის გენერალს რილსკის.

— შინაგან საქმეთა სამინისტროს პოლიციის დეპარტამენტის განკარგულებით, კავკასიის ნამესტნიკის კანცელარიაში აშას წინათ ცირკულიარული მიწერილობანი დაუგზავნა კავკასიის გუბერნატორებსა და ოლქის უფროსებს. პოლიციის დეპარტამენტი ეხება ხალხის წლევეანდელ მოძრაობას და წერს, რომ პოლიციამ ბევრგან სისუსტე გამოიჩინა მოძრაობის საწინააღმდეგო ბრძოლაში და ამიტომ აღმინისტრატორებმა ყოველივე ღონე უნდა იღონონ, რომ პოლიცია მეტის სიფხიზლით იქცეოდეს.

— ბათუმიდან იტყობინებიან, რომ 8 და 9 სექტემბერს იქ ოთხი გემით რუსეთიდან ჯარი მისულა, ერთი პოლკი ქუთაისს დაბანაკდება, მეორე — ბათუმს.

— ბაქოში მუდმივ ჯარის რიცხვი გადიდებული იქნება. „კასპი“-ს სიტყვით, სულ ბაქოში დაბინავდება 30 ათასი კაცი. ამ რიცხვში იქნება ცხენოსანი ჯარი და არტილერია. ბაქოს გუბერნიაში ბაქოიანთ სულ დაბინავდება 80 ათასი საღდათი.

— სატახტო ქალაქის გაზეთებში დაბეჭდილია ბათუმიდან გაგზავნილი შემდეგი დეპეშა: „ბათუმი აღმოაჩინეს საბრძოლველ იარაღის საწყობი“.

— გაზ. «რუსის» სიტყვით, კიევის ოლქიდან კავკასიაში ერთი კორპუსი ჯარი იგზავნება.

— ბათუმიდან ამ დღეებში საღდაც გაუგზავნიათ ხერსონის პოლკის ორი ბატარეა.

— 13 სექტემბერს საღ. ლანჩხუთის ბანაკიდან 11 შეიარაღებული კაცი თავს დაეცა მიმავალ მატარებელს № 22, შეჩაჩერა, გაძარცვა საქონლის ვაგონები და მიიმალა.

— ქუთაისის გუბერნიაში აპრობს დაბინავებას ჯერჯერობით ოთხი ახლათ მოსული პოლკი და 3 ბატარეა. ეს ჯარი ასე განაწილდება: ორი პოლკი და სამი ბატარეა დაბინავდება ქუთაისში, ოთხ-ოთხი როტა — ზუგდიდსა, ფოთსა, სენაკსა და ზესტაფონში, ხილო თითო როტა — ხონსა, სამტრედიასა და სხვა დაბებში.

— ადგილობრივ გაზეთებს ქუთაისიდან დეპეშით ატყობინებენ: 16 სექტემბერს საგუბერნიო საბჭოს სხდომის გახ-

სნის დროს ვილადამ რევოლუციური გაისროლა. ერთი დამსწრეთაგანი მსუბუქათ არის დაჭრილი. სხდომა გადადებული იქნაო.

— თფილისის ქალაქის მოურავის შოადგილემ 16 ენკენისთვის გუბერნატორს წარუდგინა ქალაქის საბჭოს ხმოსნების განცხადებანი სამსახურიდან გადადგომის შესახებ. განცხადება შეუტანია 61 კაცს. დარჩა 18 კაცი. ამთგან 10 ქალაქს გარდ იმყოფება. ქალაქში მყოფთაგანს განცხადება არ შეუტანიათ შემდეგ ხმოსნებს: ბ. ს. ესაძეს, ექიმ კიუჩარიანს, ინჟინერ ახუნდოვს, ვ. გ. კანდურალოვს, ლენჩევსკის, სოსნს და ფსაროვს.

— გენერალ იაკვევიის ნაცვლათ თფილისის დროებით გენერალ-გუბერნატორათ დანიშნა კავ. გრენადერთა დივიზიის უფროსი გენერალი რილსკი. 12 სექტემბერს გენერალ რილსკის თხოვნა შეუტანია ნამესტნიკთან, გამანთავისუფლეთ გენერალ-გუბერნატორის თანამდებობისაგანაო.

— როგორც პეტერბურგის გაზეთებს დეპაშით ატყობინებენ, ვილად შეიარაღებული კაცები საგურამოში თავს დასცემიან თავ. ილია ქავჭავაძეს. თავდაშხმელთ წაუღიათ იარაღი.

— პეტერბურგის გაზეთებში დაბეჭდილია: „კავკასიაში იგზავნება ყველა პოლკები მე-21 კორპუსისა, აგრეთვე მე-303 საარტილერიო ბრიგადა და ურალის ყაზახთა ერთი პოლკი. მთავარ შტაბში ლაპარაკია აღძრული ჯარის სხვა რიგად განაწილების შესახებ. როგორც უკვე იყო მოხსენებული, რამდენიმე კორპუსი რუსეთის შუა გულიდან კავკასიაში გაიგზავნება, რამდენიმეც ფინლიანდიაში“.

— თფილისის რეალურ სასწავლებელის საპედაგოგო საბჭომ შუამდგომლობა აღძრა კავკასიის სამოსწავლო ოლქის მზრუნველის წინაშე, ამ სასწავლებელში სწავლის ფულის მომატების შესახებ. თითო მოწაფეს 60 მანათის მაგიერ უნდა გადახდეს 70 მ. წელიწადში.

— „ნავ. ობოზ.“ სიტყვით სოფ. ნოსტეში (გორის მაზრა) ამ დღეებში შემდეგი აპებები მოხდა: ნოსტის მცხოვრებლებს სტრაფინებთან შეტაკება მოსვლიათ, რომლის დროსაც მოუკლავთ ერთი სტრაფინი. დანარჩენი სტრაფინები ახალქალაქს წასულან. კაზაკების მოსაყვანათ. როცა ისევ სოფელში დაბრუნებულან, ნოსტეში აღარავინ დახვედრიათ. მთელი სოფელი საღდაც განიზნულა. ამოავენ, ტყეში იმაღეზიან. გახიზნულებს მღვეარი გამოუყენეს.

— რუსეთის გაზეთების სიტყვით, კავკასიაში იგზავნებიან: ყველა პოლკები ოცდა-მეერთე კორპუსისა, რომელნიც ამ ქაზად კიევისა და მის გუბერნიებში დვანან, 303 საარტილერიო ბრიგადა და ერთი პოლკი ურალის კაზაკთა. ეს ჯარები წინად შორეულ აღმოსავლეთში უნდა ვაგზავნათ.

— კავკასიის პოლიციის გამგე გენერალი შორინკინი რუსეთის პოლიციის გამგეს გენერალ ტრეპოვს დეპეშით ატყობინებს არმივირში 15 სექტემბერს გათავებული საყოველთაო გაფიცვაო.

— გაზეთების სიტყვით გლეხთა კავშირი ძლიერი სიჩქარით იზრდება, ასე რომ ამ ეამათ იმაში ითვლება ასიათასზე მეტი წევრი რუსეთის 42 გუბერნიებიდან. (Кавк.).

ბაქოს მუშების მოთხოვნები. 22 სექტემბერს, როგორც ვიცით, პეტერბურგში უნდა მოხდეს ნავთის მწარმოებლების კრება. ბაქოს მუშებმა მოითხოვეს, რომ მათ მიე-

ცეს უფლება გაგზავნონ თავისი დებულებები ამ კრებაზე, სადაც უნდა დაიცვან შემდეგი მოთხოვნებიანი მუშების:

1) ომიანობის დროის წესების მოსპობა და მუშების შეიარაღება კაპიტალიზმის ხარჯით. თათრებისა და სტრატეგიკების პოლიციის სამსახურიდან გადაყენება და სათადარიგო ჯარის კაცებიდან შემდგარი პოლიციის მოსპობა.

2) დაარსდეს პრომისლებს გარეთ მუშების უბნები ტრამვაიებით, საზოგადო და ტენიკური შკოლებით. საავადმყოფოებით, სახალხო სახლებით, ბიბლიოტეკებით და საპოთხელოებით ნავთის მწარმოებლების ხარჯით, შკოლების, საავადმყოფოების და სხვა დაწესებულებების გაძლიერებაში მონაწილეობა უნდა ქონდეს აგრეთვე მუშების წარმომადგენლებს.

3) მუშების უბნების თვითმართველობა.

4) დაწესდეს კაპიტალიზმიდან და მუშებიდან შემდგარი კამერები სამუშაოს მოძებნისათვის. ამ კამერებისათვის ხარჯი უნდა გამოიღონ ნავთის მწარმოებლებმა.

5) დაარსდეს მმხარებელი საზოგადოებები, ღუქნები და პურის საცხობები. ამ დაწესებულებების ორგანიზაციისთვის ნავთის მწარმოებლები აძლევენ ერთ ღრობით შემწვობას. ხელმძღვანელობა ეკუთვნის მხოლოდ მუშებს.

6) მუშებს, რომლებიც დათხოვილ იქნებიან უნდა მიეცეს სამი თვის ჯამაგარი.

7) ამ მუშებს, რომელთაც ანგარიში არა აქვთ მიღებული, უნდა ეძლეოდეს მთელი ჯამაგარი.

8) მიეცეს მუშებს დამწვარი ქონების საფასი.

9) გაიხსნას უფასო სასაბუღალტრო ყველა უმუშაოდ დარჩენილებისათვის ან მიეცეს ცოლ-შვილიანებს. დღე და ღამეში თითო მანეთი. ხოლო უცოლ-შვილოთ 50 კაპ.

10) მიეცეს მუშებს უფასო ბინები ან ბინის ფული.

11) საზოგადო სამუშაოების ორგანიზაცია.

12) გამოიცეს მუშების გზებით, რუსულ, თათრულ და სომხურ ენებზე უცნებო. ნავთის მწარმოებლები აძლევენ ამ საქმისთვის ერთღრობით შემწვობას. ხელმძღვანელობა ეკუთვნის მუშებს.

13) ქარხნებში და პრომისლებზე მუშების კრებების თავისუფლება.

14) გადასახლონ პრომისლებთან ახლო მდებარე სოფლებიდან მოუსვენარი ელემენტები.

15) მოისპოს უმუშაოდ დარჩენილთა სოფლებში გაგზავნა.

16) გაიხსნას რუსულ-თათრული შკოლები. (H. O.).

და ბ ა - ს ო ფ ლ ი ს ა მ ბ ე ბ ი.

ქ. სიღნაღი. 29 მარამთას აქ უკვე შეუდგენენ თავად მ. რ. ვანასის თავმჯდომარეობით საერთო წარმომადგენელთა არჩევანს. მსხვილ შესაკურთხეთა მხრით არჩეულ იქმნენ თავადნი ო. ზ. ანდრინიკაშვილი, ო. რ. ვანასი, მ. ა. ანდრინიკაშვილი და ზ. ა. ანასიძე (მსხვილ შესაკურთხეთა თვალსა ვისაც 72 დესერტიანზე შერტო აქვს). შორე დღეს მოხდა არჩევანი წერად შესაკურთხეთა წარმომადგენელთა. არჩევანზე დაესწრა 113 კაცი. ვერ არ შედგომოდენ საქმეს, რომ ხალხმა მოითხოვა დაანებონ თავი თანამდებობას ბატონმა არამითხე მდივანმა მ. ნასიძემ, რომელსაც თავის თავი აურწია ამ თანამდებობაზე. წარმომადგენელთა არჩეულ იქნენ ექვსი პაცი: ო. დ. ქიდივაი, ვ. ო. დარჩიკვი, ზ. ნ. აკერინი, ო. ს. გოდერძოვი, ზ. ლ. ნაცვლიძე და ო. მ. გომედაური. ამ დღეს

ამით დამთავრდა სხდომა, რომელიც 1-ლ ენკინისთვის იქმნა გადადებული. აქ სხვათა შორის ერთმა წარმომადგენელთაგანმა მიკ-მართა თავმჯდომარეს შემდეგი ნიტუკებით: ბატონო თავმჯდომარე! დღეს ჩვენ აქ შევერებილვართ რათა შეუდგეთ ერთბისა საქმეს, მაგრამ ნუ დაგვიწვილებათ, რომ დღეს ჩვენ გვესმის და გავწუხებს ვენესა და ვაუბა ჩვენის ამხანაგებისა და ძმების, რომელნიც დაეხეს და დახოცეს შეუბრალელათ ქ. თფილისს ერეკის მოედანზე 29 მარამთისთვის. ამიტომ ამ ზირობებში ჩვენ არ შეგვიძლიან შეუდგეთ საქმეს. ვინ არის თავლება იმისა, რომ ჩვენც არ დაგვაგვაბა ისეთი უბედური დღე, როგორც ჩვენ უღანაშუალოთ დახმარდით ძმებს და ამხანაგებს? ამიტომ მოვაითხოვთ დახუროს სხდომა და გადადოს სხვა დროისთვის. კრება დაიხურა და გადაიდო 3 ენკინისთვისთვის. ამ დანიშნულ დღეს მოხდა საერთო გაფიცვა რის მიზეზისა გამო კრება გადაიდო 5 ენკინისთვისთვის. ეს ორი დღეა საერთო გაფიცვა იუო, თფილისში 29 აგვისტოს დახრილთა სამკლოვაროთ. დაიკეტა მთელი ბაზარი, ასე რომ განაყიდა არაფერი არ იშოგებოდა. მისრის უფროსის განკარგულებით გამოწვეულ იქმნა თუქმშიშადან ორი ესკადრონი დრაგუნის პოლკისა, სპერობო დარჯინი ღაგოდლიდან და სხვა ადგილებიდან. მთელი აქაური ქუჩები და ბუღვარი მარტოკა სულდათეს ეკარათ. 5 ამ თვეს გაიღო დუქნები და ქალაქს დაეტეო სიტყვსლე. ადგილობრივმა ნოქრებმა დაადგინეს: რომ დუქნები გაიღოს დღის 6 საათზე და დაიკეტოს სულამოს შვიდ საათზე, რაც უკვე სია სრულებით იქნა მოყვანილი.

გ. მანჯავიძე.

ქ. ოზურგეთი. 26 აგვისტოს ქალაქის ბაღის როტონდაში დიდალი ხალხის თანდასწრებით გაიხსნა კრება ერთბის შემოღების შესახებ მოსადაზარებლათ. ნიკო თავღირიძე თავმჯდომარეობით აშტაინებდა, რომ რუსეთში 30 წელიწადს კიდევ არაფერი არ იქნება და ამიტომ ნუ დაგვაკრავთ იმის, რაც უკვე მოზოგებული გავქნეს და სხვა. ძალიან ცუდი რწმენის ეთფილხარო უთხრეს მას, როგორც ჩანს ან არ გავუგება რა სიუბა დღეს ქვეყანაზე ან არ ვინდა გაბეგა: ჩვენთვის რუსეთის ბიუროკრატის არაფერი არ მოგუდა და დარწმუნებული უნდა ბრძანებოდეთ, რომ არც მოგვეგვის რასიეო მან დაინახა ხალხში ძადა, და ამიტომ გამომგვიგო რადაც კუდ-მოგვეგვილი ერთბა, მარა არა, ასე ჩვენ ესა ადარ მოვსტუგვებით; ოს დრო წავიდა. ჩვენ მოვაითხოვთ ნამდვილ ერთბას, არ მოგვეგვი და არ გვინდა. დეე დაინახოს ბიუროკრატამ, ვის აქვს შერტო ძადა. ასე მიუგეს ბ-ნ ნიკოს. მარა ნიკომ არ დაიშადა და კიდევ დიდხანს იორატორა, თუმცა ერთ და იშავეს იმეორება ეოგულთვის და მობირდაბიერ ორატორებიც უკვეა მუხლებს ურდევდა. კარგა ხნის კამათის შემდეგ დაწერეს ორივე მხარემ რეზოლუცია და დაუდგეს უუთი. შერე რა აღმოჩნდა? ნიკომ მაიღო 70 თეთრი და 168 შავი. ხოლო მეორემ კი 213 თეთრი და 43 შავი. აქვე მომეგვის ხალხისაგან მიღებული რეზოლუცია: ჩვენს გაცხადილს წარმომადგენლებს ვავადებთ მოითხოვონ, რომ დაუფინანსებდეს შემოღებულ იქნას ერთბა, რომელიც იქნება დამკრებულთა საყოველთაო, ზირდაზირ, თანასწორ და დოფარულ ვენქის ურჩევი, განურჩევლათ ერთს ვენისა სქესისა, სარწმუნოებისა, სიმდიდრე-სიღარიბისა. არ უნდა ქონდეს არავინარ ცენსს მნიშვნელობა და უზირატულობა, არჩევნებში მონაწილეობის მიღება შეუძლია ეველას, ვისაც კი ოცა წელი შესრულებული იქნებოდა. ერთბა უნდა იქნას სრულად დამოუკიდებელი ადმინისტრაცია-პოლიციისაგან, უნდა იქნას დამკრებული ნამდვილ დემოკრატულ საფუძველზე და სრულათ თავისუფალი ფართო უფლებებით. უნდა განაკრებდეს ეოგველი საქმეს და მისთვის შეგებელი უნდა იყოს მხოლოდ თავის ამომრეკვების წინაშე. თუ ანხირ ერთბის მოგვესაზე მთავრობა უარს იტყვის, ამ შემთხვევაში წარმომადგენლები ზირდაზირ ადატკრით უარს ამბობენ სხვა ტიპის

ერობის მიღებაზე, ტოვებენ სთათბირს და მოდან უჩანე. ეს რეზოლუციას ტაშის კრით იქნა მიღებული. ამის შემდეგ მორეკრება მოხდა 29-ს, რომ დაქსნულეობათ კანდიდატები და ხმოსნებისათვის გვეგზავნათ დასამტკიცებლათ. ხალხმა დასასულა თხის კაცი: ს. გრანზნოვი, ს. ვაშაშვი, გ. ჭოდოშვილი და მ. ახალაძე. ამისთანავე აირჩია ათი კადეკ კერძო ხარები და დაავალა, რომ ხმოსნებისათვის არჩევნების დროს თვალ-უერო ედგენებოთ. თითონ ხალხმა კი დაიცადა ბაღში, სადაც გაიშრთა დადებული მიტინგი, რომელზედაც წარმოითქვა მრავალი დროს შესაფერი სიტუებო. თვითმმართველობაში კი იმ დამეს არჩევნები არ მოსთა, რადგანაც ეველა ხმოსნები არ გამოხდდა. დადელი საზოგადოება შეიკრინა ბაღში 30-ს. უნდა აერჩია წვრილ და სხვილ შემოქმედებს დეპუტატები: დიდიდნევე აუარებელი ხალხი მოაწუდა ქალაქის ბაღს. 11 საათზე თ. კ. ერისთავის თავმჯდომარეობით გაიხსნა კრება, თუმცა ხალხმა მოთხოვა თავმჯდომარეთ სხვა აერჩიოთო, მარა როცა გაავო კანონი ამის ნებას არ აძლევდა და მარშალი უნდა უთვლიო, მაშინ სიტუკა ჩამოართვეს თავმჯდომარეს არ დავაშალი თვისუფლათ დაზარაკო. იმხანც ნება მისცა როგორც გნებუთ და რაც გნებუთ ას ილანარაკეთო. მრავალი სიტუებო ითქვა. ბუერმა „რჩინა“ სთქვა. დიდი ხნის კამათის შემდეგ ამოაცა ის რეზოლუციას მიაღეს რაც სხეებში და აირჩიეს ერთხმით დეპუტატები. სულ არის გურთიდან არჩეული 33 დეპუტატი, მათ შორის არიან სხვილი შემოქმედებისაცან: 1) ჯობა ერისთავი, 2) გრ. გუგუჩავა, 3) ნიკო გეტელაშვილი, 4) შიშა თუმანიშვილი, 5) ალექს. შარაშიძე და 6) ერშილე ნაკაშიძე. წვრილი შემოქმედებისაცან: 1) არსენ შამულიაშვილი, 2) დამირი გოგიძე, 3) ლადიკო ცენხლადი, 4) ის. საბაშვილი, 5) ალ. ხუნგია, 6) ირ. კალანდაძე, 7) ნ. თავაშაშვილი, 8) არსენ წილიძე, 9) გიორგი ქიქოძე, 10) ლევანტი გოგიბერიძე, 11) მისე გოგიტიძე და 12) ილია მკალბელიაშვილი. ქალაქმა აირჩია: სიმონ გრანზნოვი და გიორგი ჭოდოშვილი. ბურთის საზოგადოებებში აირჩიეს: 1) ცინცაძე, 2) ილ. კალანდაძე, 3) დ. ვაჩიშვილი, 4) თ. ლომინაძე 5) თ. კავკაძე, 6) ირ. დოლიძე, 7) აბაბო კორაბაძე, 8) სევასტი მურვანიძე, 9) კაბ. მეგრედაძე, 10) არ. თვარცხელიაშვილი, 11) გ. მურვანიძე, 12) ნოე გოგუღია, 13) მხ. კვაჭაძე. არჩევნების შემდეგ კრება კამათოვლი დაიშალა, თავმჯდომარეს მადლობა გამოუცხადეს თავისუფლათ დაზარაკის ნების მიტემისთვის. 31-ს დეპუტატებმა კლუბის დარბაზში მოთაერეს თავი, რათა უთათბირათ სხვადასხვა კითხვების გადაწყვეტაზე და თან საკუბერნიო კრებაზე გასაცხადონ შვიდი კაცი ამოერჩიათ. კრება გაიხსნა თ. კ. ერისთავის თავმჯდომარეობით, მარა დადხანს აღარ ეგრძელებულა, რადგანაც გააკეს თვალისში თვითმმართველობის დარბაზში მომხდარა შემასწუნებელი ამბავი. ერთხმით თხოვეს თავმჯდომარეს არ შეგვიძლიან ამის შემდეგ ჩვენ კრება განვაგრძოთ და გთხოვთ ერთი დღით გადავკათო. ისინც დასთანხმდა და კრების შეწყვეტის მიზეზი გუბერნატორს ტელეგრამით მოახსენა.

სილია.

სოფ. ბახვი (გურია). ამას წინეთ ბახვის საზოგადო კრებას დავეწვარი. კრება გაიხსნა დილის 11 საათზე და ეგრძელდა დაღამებამდის. ბუერი საზოგადო და კერძო საქმეებო გარჩნა კრებაზე; ბუერიც გაურჩეველი დარჩა. უნდა მოგახსენოთ გამოთქმულ ნეტარებას ვგრძნობდო, როცა ვხედავდი ხალხის ასეთ განვითარებას, სამართლიან, ღლოთურ მსჯელობას. ძლიერ ცდებიან, ან განსრბნ სიმართლეს ამახინჯებენ ისინი, ვინც გაიძახიან კლები უვანი და საზოგადო სამსახურისათვის მოუშინადებელიაო.

ერთმა აქურტმა შევიდრმა, ბაქოში ზოლიციის შრისტავთ მოსამსახურემ, კრებაზე დასწრების ნება ითხოვა. კრებამ უხასუხა: მო-

ბრძნდით, დავეწვარი, ჩვენ შესისთავების არ გვეშინიაო, ამხანაგათ კი ვერ მიგიღებთო. მოვიდა სტუმარი, რომელსაც თან მოვუკა მისივე ძმა „ჩინოვანია“, რომელიც დროებით თვალისში გადასხლებულიყო. ეს ის ვაჭაბუკი განლაგათ, რომელმაც ამ 30 წლის წინათ, ზოლიტიკური დანაშაულობისათვის დევნილმა, სტამბოლში რამდენიმე წელი გაატარა, როცა დაბრუნდა სამშობლოში, რამდენიმე ხანს დოხტურობდა, შემდეგ კი „ჩინოვანია“ და ხალხის შემავაწრობელი გახდა. როგორც ამ კრებაზე გამოიარება და დამუტკიცეს კადეკ, ამ ვაჭაბუკის ბუერი საწავალი ოჯახი დაუღუბანს თავისი შოქმედობით. კრება შეერთხა: რა ახრით გამოცხადდი ჩვენ კრებაზე? ან განდა ჩვენი ამხანაგობა თუ არაო? — თქვენი ამხანაგობა მიწა, როგორც ჩინოვანისო, უხასუხა მან.

ამის შემდეგ კრება სხვათა შორის ერთი აქურთ ახნაურის საქმის გარჩევას შეუდგა, რომელსაც ცოლიან უმყოფელიება ქონდა. როგორც აღმოჩნდა, ამ საქმის გარჩევას კრება შესამუჯერ შეუდგა, მარა ახნაური უოველთვის ურის ამბობდა შედატორულ სამართალზე, ახლაც იურა. კრებამ ხელახლა ურჩია დამახინებოდა, მარა ვერას გახდა. კრებამ დაადგინა: ვინაიდგან კრების სამართლიანი მოთხოვნა ახნაურმა არ შესრულა, გაძეგებულ იქნას კრებიდან და გააძეგეს კადეკ.

ამ დღეს კრებას უნდა გაერჩია ერთი თრიალ სინტურქისო საქმე, მარა გარჩევა ვერ მოახწრეს და შემდეგისთვის გადადგა. აი, დასხლავებით რა მამბობ მომხანებო: თუმცა 45 წლისა ვარ, მარა თორმეტი შვილების ზატრინი ვარ. ბუერი ზოჯოხეთი გამოვცადე სიღარიბის გამო. უფროს შვილს სპამ წლის წინეთ სალდათობა შეხვდა, ხოლო ამის მიმდევრის — გასულ წელში. ვცდილობდი ამ შიორე შვილისათვის ამცდინა სალდათობა, ვახადგან ის იყო ჩემი შრომის შედეგი. ადგილობრავ მამასხლდისს შევეხვეწე დახმარებამ. მან მოთხრა: მარშალი შემარდა შენი შვილის განთავისუფლებას, მაგრამ 400 მანეთი ამ თავითვე უნდა მისცეთო. მთელი ჩემი ქონება არ ღირს ამ თვლათ, მარა ერთმა მოკვარე — ვაჭარმა მასხლდა 250 მანეთი, რომელიც მაშინვე მამასხლდისს მიუტანე. ჩემი შვილი განთავისუფლეს იმ მიზეზით, რომ უფროსი უვეკ მისხურებდა და, ამხარათ კერძო დახმარება არავის გუწევია ჩემთვის. თვლები კი მამასხლდისმა მიასუფორა და ერთი კანკაიაც არ დამიბრუნა. სოფლის ვეჭალებმა ეს ჩემი საქმე გამოიძიეს და შრისტავს გადასცეს. შრისტავსაც ხელახლა გამოიძიეს და... მოსწო. ახლა კრებას ვთხოვ ამ საღიქვადის გასამართლებასო.

ა. გორდელაძე.

გურია. უოველგვარი ზომები მიადო გურთის ხალხმა ავსაგობის წინააღმდეგ, დიდი ენტრეა დახარჯა მის მოსახლობათ, მაგრამ მანინ არ იქნა მისი ძირთან-ფეკანათა აღმოფხვრა. გასულ კვირას რამდენიმე შეიარაღებული კაცთა თავს დაესხა ნატანეობა და მომავალ დღეოქნის და ცანტრეეს მცხარეობი. ამ ამბავს ხალხი ძლიან ააღელვა. ხან მოკლე ძიებისა და ძიების შემდეგ ხალხმა შეიბერო თხის მათგანი, რომლებსაც ამ დღეებში კასამართლებენ.

31 აგვისტოს ს. კეარაკეთში ხალხმა გაარჩა ა. თ.—ას საქმე, რომელსაც ბრადღებოდა: კაცის მოკვლა, კომატრეტის სხელით აარდაის მოკრება, ეახლობა და სხვა. საზოგადოებამ თხოვა დამამავეს გამომტკიცდრო, მაგრამ მან ზირველათ ვარი განაცხადა და შემდეგ კი, როდესაც საზოგადოებამ უვეკ დამუტკიცა ზოჯოხეთი დანაშაულობანი, მაშინ გამოტულა და თქვა: ვიბვირობა, ქურდობა, კაცის მოკვლა ეველთაფერი ჩამიდგინა, რადგანაც ხალხში არც ტანსაცმელს და არც საჭმელს არ მამდეგენო. აგროთვე განაცხადა: ქურდობაში მამ ჩემი დებდა მოხწილეობას, როდესაც რამეს მოვიზარავდი

მამა ჩემი დიდი სიამოვნებით დებულობდა მოზარდ ნათესებს და მათ შორის კარგადაც შეპყრობიდა. საზოგადოებამ ხარისა კომისია, რომელსაც მანდო დამნაშავესთვის სასჯელის განმარტება. კომისიამ წამოაყენა სამ ნაირო სასჯელი: 1) დამნაშავეს გასყვება ქუთაისის გუბერნიიდან და საზოგადოების უკანონო შეიღათ ცნობა. 2) სიკვდილით დასჯა, ჩამწყვედვად პნელ თათხში და 3) ზრთაპანა-აგო-ტაციის საშუალებით გასწორება. საზოგადოებამ ხმის შეტყუებით მიიღო ზარეული. დამნაშავე ცნობდა იქნა საზოგადოების უკანონო შეიღათ და გადასახლე ქუთაისის გუბერნიიდან. აგრეთვე ხალხმა სამართალში მისცა მამა მისი.

აღიხარების ჯარის წასვლამ ზოგაერთ ვებატონებს თავზარი დასცა.—არქა გვიშველეთ ჯარი, თორემ რუგლითა ვი დღეებში დაიწვება, ხალხი უკვე შეაბარაღეს ბომბებით. მამართეს ზოგადიხს. არ გასულა ერთი გვარა, რომ უკვე გვესტუმრა ერთი ბატალიონი სალდათებისა და, როგორც გახეთქილი გადმოგვმეშენ, ამ დღეებში აღიხარებდნენ მოდის თავისი არტილერიით...

არ შემიძლია არ ვთქვა ორიოდე სიტყვა ამ ვითარება კვი-ზე, რომელიც ამ ბოლო დროს შემოქმედში დაიხსნა. ხალხი თან და თან კარგავენ ნდობას, ხალხი თან და თან რწმუნდება, რომ ის მატყუარა, გაიძვრა ექსპლაცატორა. თუ ვინმემ მის წინააღმდეგ რამე თქვა, მასშივე მისი დამტყულები დაუფან ხმას: ეს და ეს გაცი მთადალადი ექიმებიდან, ორასი მსხეთი აუღიარ და სხვა. ამას წინათ ვიდაც ხიდასთაველი ავითოფეუბი. მამულა მასთან და არ მიუღია: „ხიდასთავებუბი რადც, კილაზონიავი“ ხალხისა...“

აი რა მამბო ერთმა ჩემმა მეგობარმა იასონ ბუბაძემ: მამა მუკადა ნერვებით ავითოფეუბი; ბახმაროდა ჩამოფეფანუ ძაღანაი მოკეთებუდი და ამ ბოლო დროს ჩემდა საუბედუროთ ამ ექიმთანა, მივედი. მან გამოუწერა რადც წამლები, რომელშიც ავითოფეუბი ნერვები უფრო აუძალა და დღეს ავითოფეუბი თითქმის სრულ ჭკუასკედ აღარ არის. ამგვარ მაკადიბებს ბუფარ შეხედებით სოფელში...

არა მგონია იმდენათ სხვა რამე სჯავტრო დაწესებულებას ეფლე-ფავდეს ხალხს, როგორც ავითაქი, მით უმეტეს ჩუენში, სადაც მრთოტექტიონიზმის და მონაზოდის დიდი ადგალი აქვს, და აა სწო-რეთ მისითვისა, რომ ხშირათ შეითხვეუბი და ცრუ ექიმები ბი-ნავდებან სოფლებში და ხალხს უმარწმლოთ ეფლეფავენ და ადრე ასაღებენ წუთი სოფელს. ამ კარგიმბაძან ოზურგეთში ხალხმა დიდი უურადღება მიაქცია და გადაწყვიტეს მეორე აფთაქის განსხა. სა-ზოგადოების არჩეულმა პირებმა შოთხოვეს ვასილ სუნდაძეს, რომელსაც აფთაქი აქვს ოზურგეთში, რომ მას დახმარება გაეწია ამ საქმეში, მაგრამ მისგან შემდეგი ბასუხი მიიღეს: „მე ლუკმა ბურს ვერ დავკარგავ“... მითხვეუბი ნათლათ ზედავს, თუ რამდენათ წინ აუენებს მის საკუთარ ინტერესებს ბ-ნი ზუნდაძე და როგორა დამ-ცველი უფთადა ას ხალხის ინტერესებსა.

არც ერთ სასწავლებელში გურიაძე სწავლა არ დაწყებულა...
ვ. ქარცივაძე.

შინაური მიმოსილება.

რამდენი რა არ ხდება დღეს ჩვენში, რომ ყველაფრის აღნუსხვა და გამოზმურება შეიძლებოდეს! დღევანდელი საზოგადოებრივი ცხოვრების სინამდვილე ისეთია, რომ მისი გახეთის ფურზლებზე გამოტანა, და ისიც შინაურ ქრონიკის სახით, ყოვლად შეუძლებელია. ძველი და ახალი, ნათელი და ბნელი, ისეა ერთი ერთმანერთში არეულ-დარეული, რომ გზის გავკალვა და ქვეშაირტ გზაზე დადგომა მეტათ საძნე-ლო შეიქნა. აქამდის თუ თითო-ორიოლა მოღვაწე გამოდიო-

და საზოგადო ასპარეზზე სამოქმედოთ, ახლა მთელი ხალხი გამოდის, და აი აქ იბადება მრავალი კითხვები, რომლებსი გადაწყვეტას გვიძულებს თვით პრაქტიკა. ადვილი იყო სა-ქმე მიზინ, როცა საზოგადოა მოღვაწენი უფრო თვორიულათ მსჯელობდნენ. დღეს ასე აღარ არის. პრაქტიკა აუცილებლათ თხოულროს ამა თუ იმ საკითხის გადაჭრას, და აი აქ ერთი შემედარი ნაბიჯის გაკეთება ძვირათ უჯდება თითოულ მომ-ქმედ ჯგუფს ანუ პარტიას. შეცდომის აცილება შეუძლებე-ლია, ისტორიამ განმეორება არ იცის, და საზოგადოათ, ის-ტორიული გამოცდილება სხვა გამოცდილებას არა გავს. აქ ჩვენ საქმე აღიმიანებთან, გვაქვს, რომლებიც განირჩევიან ერთი ერთმანეთისაგან როგორც თავისი მდგომარეობით, ისე იმ საზოგადოებრივ პირობებით, რომლებშიაც ისინი იმყოფებიან.

ზვეთ ჩვენ ვთქვით, რომ დღეს სამოქმედოთ თვით ხალხი გამოვიდა, მაგრამ ეს კიდევ მის არ ნიშნავს, რომ ეს ხალხი საერთოთ გაცნობიერებული და შეგნებული იყოს, რომ მას საე-სებით გათავალწინებული ქონდეს თავისი ბედი და იღბალი, რომ მისთვის დღეს საჭირო არ იყოს მოზადებული ხელმძღვანელი. კლასობრივი შეგნება ერთი და ორი დღის საქმე როდია, და იგი ერთბაშათ არ ხდება. ჩვენ გვწამს, რომ შეგნებით არ განისაზღვრება მდგომარეობა, პირიქით, მდგომარეობა სა-ზღვრავს შეგნებას, მაგრამ აშკარაა, რომ შეგნების განვითარებისათვის საჭიროა დრო. მეორე მხრით, აშკარაა ისიც, რომ არის ისეთი ვარემობანი, რომლებიც ან აჩქარებენ და ან აფერხებენ ამ შეგნების განვითარებას. დიდი საზოგადოებ-რივი უბედურებანი, რომლებიც საზოგადოებას ატყდება თავ-ზე, მაგ, როგორც ომი, სიმშლი და სხვ., ეკვი არ არის, აჩქარებენ ხალხის შეგნების განვითარებას, ერთი ხალხის მეორე ხალხის მიერ დაპყრობა კი, ერთი ერის მეორე ერის მიერ შევიწროება, ე. ი. ის, რასაც ეროვნულ დაჩაგრას ეძახიან, უეჭველათ აფერხებს კლასობრივ შეგნებას, ხალხში ცნობიერების განვითარებას. თუ ამ უკანასკნელ ხანამდის, ეროვნულ ნიადაგზე აღმოცენებული განხეთქილება აფერხებდა რუსეთის ხალხში კლასობრივი შეგნების განვითარებას, ახლა საშვეიროთ უკანასკნელმა ომმა, რომელსაც ზედ დაერთო სამრეწველო კრიზისი, რამდენიმე გუბერნიის დამშვევა, და გარ-და ამისა ეროვნულ სიძულვილის და მტრობის უკიდურესობა (სომხების და თათრების ურთიერთი ამოფოტეა) შესანიშნავათ დააჩქარა საზოგადოებრივი შეგნება. ამ შეგნების განვითარე-ბისთანავე გამოტყვრა მთელი არსებული წესწყობილების უვარგისობა. მოძრაობა, რომელიც წინეთ ვიწრო ფარგალში იყო მომწყვედელი, ფართოთ მოედვა საზოგადოების თით-ქმის ყველა ნაწილს. რაც დრო მიდის, იგი სულ უფრო და უფრო ფართოვდება და ღრმავდება. ეს არის ნამდვილი ხალხური მოძრაობა. ხალხი პირველათ გამოდის სამოქმედო ას-პარეზზე აქტიური მონაწილეობის მისაღებათ. ეს პირველი მგალითია ჩვენში, აქამდის ხალხი სხვისი იარაღი იყო, მას სხვები იშველიებდნენ თავიანთ კერძო ინტერესების განსახორ-ციელებლათ. დღეს იგი დამოუკიდებლათ გამოდის. მაგრამ ამ დროს მასთან მილიან სხვა და სხვა ჯურის მატყუარები, ვითომდა სხვა და სხვა რჩევის მისაცემთ, მაგრამ ნამდვილათ კი მის მოსაცდუნებლათ.

მოგვხსენებთ, რომ სიღალში, ამ კაპიტალიზმის ქვეყნის დედა-ქალაქში, ავტონომიის საქმე აქამდის რალაც ცუდათ მიდიოდა. მაგრამ დაიწყო კრებები ერობის შემოღების შესახებ სათათბი-

რით, ჩავიდა იქ ვლ. დარჩიაშვილი *), და საქმე სულ სხვანაირათ დატრიალდა. ავტონომიის მოწინააღმდეგენი პირქვე დაამხეს და ავტონომია მიღებულ იქმნა იმავე ბ-ნ ვლ. დარჩიაშვილის მეცადინეობით. გამარჯვებაც ასეთი უნდა! „ივერიის“ კორესპონდენტის სიტყვით, ბ-ნ დარჩიაშვილის მეთაურობით შემუშავებული დებულება ეროვნებაზე, შემდეგი სიტყვებით იწყება: „ვიდრე კავასია ავტონომიის მოიპოვებდეს, მის უმაღლეს საერობო დაწესებულებას შეადგენს სემი, შემდგარი საგუბერნიო ერობათა მიერ არჩეულ პირთაგანა (ივერია № 163). ყველაფერი ეს სასაცილოა, სამწუხარო, რომ არ იყოს. სწორეთ საკვირველი არიან ჩვენი ავტონომისტები. ერთხელაც არ სურთ დაფიქრდნ იმაზე, თუ რა საფუძველი აქვს იმათ ავტონომიის ცხოვრებაში. მაგრამ იმათ როდი ინტერესებს სინამდვილე, იმათთვის მნიშვევლობა არა აქვს შინაარსს, ისინი გატაცებული არიან მხოლოდ ფორმით, გარეგანი სახით. რა თქმა უნდა, ქართველ ბურჟუაზიისათვის, ქართველი თავადაზნაურობისათვის, ქართველი სამღვდლოებისათვის და ქართველი ბურჟუაზიული ინტელიგენციისათვის დიდად სასარგებლო და ხელ-საყრელი საქართველოს ავტონომია, ვინაიდან ყველა ამით მაშინ ბევრათ უფრო მეტი გავლენა ექნებათ. ქართველი ბურჟუაზია ბევრათ უფრო ნაკლებათ დაიზარება უცხო ერის ბურჟუაზიისაგანან; ქართველ ინტელიგენციას ბევრათ უფრო ნაკლები მოცილე ელემენტები ეყოლება სხვა და სხვა დაწესებულებებში ადგილის დაქვერებაში. ასე ითქმის სამღვდლოებებზედაც. ამიტომ არის, რომ დღეს ჩვენში ავტონომიას მარტო ეს ელემენტები უჭერენ მხარს რაც შეეხება მშრომელ ხალხს, ქალაქის და სოფლის პროლეტარიატს, მისთვის ავტონომია დღევანდელ პირობებში მანებელი იქნება, და ამიტომაც იგი წინააღმდეგია დღეს საქართველოს ავტონომიის. ჩვენ მუშა ხალხს არ შეიძლება ამის შესახებ სხვა აზრი ქონდეს. ამიტომ ვინც დღეს ჩვენში ავტონომიას თხოულობს, ის მუშა ხალხის გარეშე დგას, ის მშრომელ ხალხის ინტერესებს ღალატობს და ქართველ ბურჟუაზიის, ქართველ სამღვდლოების და თავადაზნაურობის ინტერესების დამცველი ხდება. ადვილი შესაძლებელია, რომ ზოგიერთებს ეს გაუგებრობით მოდიოდეს, მაგრამ უმეტესობას კი კარგათ ესმის თავისი როლი. ჩვენ მხოლოდ არ ვიცით, თუ ბ-ნი ვლ. დარჩიაშვილი რომელ კატეგორიას ეკუთვნის. ამას, რასაკვირველია, მისი პიროვნების დასახასიათებელათ აქვს მნიშველოვან, საქმისათვის კი სულ ერთია: განზრახ ემსახურება იგი ბურჟუაზიის საქმეს, თუ უნდა ემსახურებოდეს ჩვენში ისეთი დროა, რომ იქითაც ყოფნა. და აქეთაც კულის ქიციანი ყოვლად შეუძლებელია. საზოგადოებაში წმინდა პარტიული ბრძოლა იმართება, პოლიტიკური პარტიები უფრო და უფრო ირკვევიან, და ამ დროს იქითაც ყოფნა და აქეთაც კულის ქიციანი ბევრათ უფრო სამარცხვინო საქციელია, ვინემ აშკარათ კონსერვატორთა ჯგუფში თავის ამოყოფა. ბ-ნი ვლ. დარჩიაშვილი ნუ იფიქრებს, რომ ჩვენ იგი კონსერვატორათ მიგვანდეს, პირიქით, იმას ჩვენ პროპაგანდისისტათაც ვთვლით. მაგრამ ყველასათვის აშკარაა, რომ ეს ტერმინი დღეს არაფრის გამომხატველი არ არის. პროგრესი, წინ-სვლა, გარდა პესნიმისტებისა, დღეს ყველას წამს, მაგრამ ყველას ეს ერთ ნაირათ არ ესმის, და განსხვავებაც სწორეთ აქ

*) ასეთი იყო ბ-ნი ვლ. დარჩიაშვილი სიღნაღში, და ეს შინაური ქრთნიკაც ამაზე იყო დამყარებული. მაგრამ „ივერიის“ ფურცლებზე (№ 166) ამაზე მას ფორმტი შეუცვლია და ავტონომიის წინააღმდეგ გამოდის; როგორ მოხდა ეს,—ჩვენთვის საიდუმლოებაა.

იწყება. ჩვენ რასაკვირველია არაფერს ვამბობთ იმის შესახებ, რომ ყველა ეს პროექტები საქართველოს ავტონომიის შესახებ ერობის დაწესებულებათა სახით, ქვიშაზე აგებულ კოშკებს გვიანან, და არა მკვიდრ საფუძველზე აგებულ შენობებს. ჯერ უნდა შეიკვილოს საფუძველი, და მხოლოდ მას შემდეგ უნდა ვაზრუნოთ კედლების ამოყვანაზე...

რ უ ს ე თ ი ს ქ რ თ ი კ ა .

ერთ უდაბურ კუნძულზე, რომელიც ქაჯაქ კემიდან სამი კილომეტრის მანძილზე მდებარეობს, ტაშოქის მოხელეებს უზოგათ 660 საკვალური შუბებიანი ვინტოვკა, 33 უთში ჩაწობილი და 122,000 ჰატონა 60 უთში მოთავსებულია. ამის შესახებ გამოძიება დაიწყო გუბერნატორმა. (იო.)

სარატოვის გუბერნიის სოფელ ვასილევსკის გლეხებმა თავიანთ საერთო დადგენილებასამერ სოხოვეს გუბერნატორს ეახსარესუების გაყენა, ვინაიდან უახანსკენი ძალიან ავიწროებენ თურმე ადგილობრივ გლეხებს: სცემენ მათ, დასდევენ ქალებს, ცემენ უმუშურების ადგილობრივ საერობო უფროსს და ყველა ინტელიგენტებს, ანაზავენ შინაურ ფრანგელებს და სხვა (რ. ვ.).

გაზ. „აურისტი“ მოუვანიათ სანტურესო სიტატისტიკა; გაზეთს გამოუჩინებია ჰარაღი და მასში მომხდარ ზოლიტკურ მგელდობის განზრახვათა რიცხვი; ამ ორ თვეში სულ 116 სხვადასხვა თანამდებობის კაცის მოკვლა განუზრახათ. ამათში მოუკვლათ 42 კაცი, მისამეთ დაჭრათ 62 და გადარჩილა 12. დაჭრილთა და მოკვლულთ შორის ეოფილა ორი გუბერნატორი, 4 ზოლიტკისტერი, 2 სიადუმლო ზოლიციის უფროსი, 2 ჟანდარმის აფიცერი 11 ზრისტიკა და ზრ. თანამუშე. 15 უბნის ზედამხედველი, 2 მანარის უფროსის თანამუშე, 21 გორდოფოი, 8 ჟანდარმი და ჟამუში, 13 ურადნიკი, დარჯი და ეარული, 7 ეახსარესი, 10 ფანბრეკებზე მოსამსხურე მოხელეები და სხვადასხვა თანამდებობის კაცი.

ფინლანდიის სოფ. კოტკაში მცხოვრებლებმა უარი განაცხადეს ეკლესიის ფულს გადასახზე. ჩვენა, განაცხადეს მათ, არავითარ გადასახადს არ გამოვიდეთ ეკლესიის სასარგებლოთ, რადგან ამ დაწესებულებას უსარგებლო ვთვლით. ეკლესია მარტო ხუნტებისთვისაა სასარგებლო. თუ ვინიბათაა ჰსტორი დაეკვირდა, გასამრჯელოს გადაუხდითო.

მინაგან საქმეთა მინისტრის საბჭოს წევრმა, რომელიც სახლვარ კარეთ იყო გაგახანდო იქურ ზოლიციის ორგანიზაციის შესასწავლოთ, აუწა გაზ. „ფიგაროს“ თანამშრომელს, რომ ჰეტერბურტო ამ ჟამათ 3,000 ზოლიციის აგენტია და წაიჭრა ბუფეტო ჰეტერბურგის ზოლიციის 2 მალიონ მანეთს უდრის.

ამა სექტემბრის მეორე ნახევარში ჰეტერბურგის სამოსამართლო ჰალატა გაარჩევს ზოლიტკურ საქმეს, რომელიც 17 დამნაშავეს შეეხება. მათ ანარალებენ კრთმსტადტო ფარული ორგანიზაციის შედგენას, რომლის მიზანი იყო სასკლამფაო და საზოგადობრივ თანამედროვე წესწობილების დამსობა. დამნაშავეთ, ამას

გარდა, აბრალევენ მე-17 ფლოტის მეზღვაურთა აჯანყებას. პრად-
დებულთა შორის სტუდენტებია.

ქ. ტაშკენტში, ტაშკენტის, ჩიშკენტის და აულაუტის მაზრე-
ბში, ფერჯანის და სმარკანდის ოლქებში გაძლიერებულია დანების
წესები ერთი წლით კიდევ დასტოვდეს.

სახეობრივად უმთავრესი მმართველობა ხელახლა შინაგან
საქმეთა სამინისტროს დაუქვემდებარეს—სწორედ ისე, როგორც ამ
ათი წლის წინეთ იყო.

აკადემიური შეკავშირების დედეგატა მეორე კრებამ მოისმი-
ნა რა 556 ქალის განცხადება, დაადგინა, რომ უმაღლეს სსწავ-
ლებლებში მამაკაცები და ქალები თანასწორ უფლებებით უნდა სარ-
გებლობდნენ, როგორც სსწავლებლებში მიღების შესახებ, ისე სწავ-
ლის კურსის გავლაში და სამეცნიერო ხარისხის მიღებაშიაც.

ადმინისტრაციულ წრეებში დიდი მითქმა-მოთქმა გა-
მოიწვია. ადმინისტრაციის მოხელეთა თათბირმა, რომელიც
ახლო მომავლში უნდა მოხდეს. იმ თათბირის საგანს შეად-
გენს რადიკალური ზომების გამოძიება კავკასიაში წესიერე-
ბის და მშვიდობიანობის დასამყარებლათ. „С. О.“.

7 სექტემბერს მოსკოვის უნივერსიტეტის ახალ შენობაში
იყო მრავალ რიცხოვანი სტუდენტთა კრება, რომელშიაც
მონაწილეობა მიიღო 6000 კაცმა. გარეშე პირებს კრებაზე
არ უშვებდნენ. სტუდენტები დაიყვნენ რამოდენიმე პარტიე-
ბათ. რიცხვით ყველაზე მეტი სტუდენტი მიემხრო იმ პარტიას
რომელიც მომხრე იყო გაფიცვის, მეორენი საქირთ სცნობ-
დენ უნივერსიტეტის სწავლის დაწყებას მესამე პარტიას კი
სურდა თავისუფალი უნივერსიტეტი. დიდი კამათის შემდეგ
გადაწყდა საბოლოო განაჩენი მიიღონ მომავალ პარასკევს.
რეზოლიუცია მანც შეადგინეს წინდაწინ, რომელიც მიიღო
3000 სტუდენტმა. ამ რეზოლიუციის ძალით უნივერსიტეტი
უნდა გაიხნას სწავლის გასაგრძობათ იმ პირობით კი, რომ
სტუდენტებს უნდა შეეძლოთ უნივერსიტეტში თავისუფალი
კრებების გამართვა და სხვა და სხვა საგნებზე მსჯელობა.

„Юр.“.

ხერსონის საპატიმროდან დღისით გაქცეულა 7 პატიმა-
რი. იმათ შეუხსნიათ ბორკილები და გაპარულან წინათ მომ-
ხადებულ ხერცილით. პოლიცია და ჯარი ფეხზე დამდგარა
მაგრამ ამით მათი გზა კვალი ვერ გაუვლიათ. „С. О.“.

ამ წლის 7 დეკემბრისთვის ქ. იაკუტსკის სასამართლოში
დანიშნულია საქმე პოლიტიკურ გადასახლებულთა, რომელ-
თაც ბრალდებით შეიარაღებული თავდასხმა სრედნე-კოლიმ-
სკის ისპრავნიკზე იმ მიზნით, რომ ძალით გამოერთმიათ მათ
სახელზე მოსული წერილები, ვინაიდან პოლიცია გადასახლე-
ბულთა წერილებს ხსნის და მხოლოდ წაკითხვის შემდეგ აგ-
ზავნის დანიშნულებისამებრ. „Н. Ж.“.

პეტერბურგის აფთიაქებში ფარმაცევტები გაიფიცენ და
წარუდგინეს აფთიაქების პატრონთ 11 სამართლიანი მოთხოვ-
ნა, რომელიც სამსახურის პირობების გაუმჯობესებას შეეხება.
თორმეტს აფთიაქში გაფიცულები უკვე დააკმაყოფილეს და
მუშაობაც დაიწყეს, ხოლო 46 აფთიაქში ჯერაც არ დაწყე-
ბულა მუშაობა. „С. О.“.

ქ. ჰელსინგფორსში 1 სექტემბერს კონსტიტუციონალი-
სტების კრება, რომელსაც პარტიის კითხვები უნდა გაეხილა,
პოლიციამ გაფანტა ჯარის შემწეობით. „Пр.“.

ქალაქ სამარაში მასწავლებელთა ურთიერთ შორის დახ-
მარების საზოგადოება არსებობდა. ამ ფაშათ ეს საზოგადოება
ექვსი თვით დაუზღრავს მთავრობას „მასწავლებელთა მიწვე-
მოლავნობისათვის“.

ცნობილი საზოგადო მოღვაწე და მეცნიერი მილიუკოვი
სატულალოდან გაუთავისუფლებიათ. „Пр.“.

ვარშავაში პოლიციამ განხრია გამოჩენილი ასტრონომი
მეცნიერი კოვალჩიკი და უპოვა 20 რევოლვერი და მრავალი
ხანჯლები. კოვალჩიკი, იმისი ქალი და მცირეწლოვანი ვაჟი
დააპატიმრეს. „Пр.“.

ჩეკნი გასეთის შკითხველებმა უშეგ იცნან, რომ ვარშავაში ამ
რამდენიმე ხნის წინეთ საკვდილით დასაჯეს სოციალ-დემოკრატია
კანსტუკა, რომელიც გერმანიის ქვეშევრდომი იყო. როგორც ერთი
გერმანელი გასეთი გადმოგვცემს, გერმანიის სუთი დეპუტატი შე-
კითხებია კანტლერ ბიულაკს გერმანიის ქვეშევრდომის რუსეთში
საკვდილით დასჯის შესახებ. „აურისტ.“.

როგორც გაზ. „სო.“-ს ანგარიშიდან ვტყობალობთ—რუსე-
თში ერთი სასწავლებელი საშკალოთ 1,507 მცნაფრებს უნდა გას-
წვდეს, ესე რომ 1000 კაცზე მოდის 36 მიწავე.

გაზ. «ტორგ.-ზრ.გა»-ში დაბეჭდილია: «ამ დღეებში გამოაქვე-
უნებენ ცნობას, რომელიც შეეხება ბეჭდვითი სიტყვის თავისუფლე-
ბას სხელმწიფო სათათბირში აჩვენებისასგან დამოკიდებულ კათ-
ხეებში. ამას გარდა შემადგომლობას აღძრული, რათა დროებით
გააქმონ საცნესურო წესდების მე-140 მუსხია».

პეტერბურგის თავდა-აზნაურთა საგანგებო კრებას დაუდგენია:
1) სახელმწიფოს ცნობრების წესიერ მიამდინარეობისათვის საჭიროა
განსახდვრულ იყოს უფლება კანონმდებლობისა, სასამართლოსი და
ადმინისტრაციისა, უოველი ახალი კანონი ეველას წოდებისთვის ერ-
თის წესით უნდა შემუშავებულ, განხილულ და დამტკიცებულ იქმ-
ნას. ეველას ჰასუსის მტეებელი უნდა იყოს სასამართლოს წინაშე. 2)
სამინისტროები ერთგვარათ უნდა მოქმედობდნენ, რადგან მათი გან-

კერძოებულა და უზანსუხისმგებლო მოქმედება მთავრობას ნდობას უკარგავს. 3) სამღვდლოება მკიდროთ უნდა იყოს დაჯავშნებული სამღვდლოებთან და არჩევნები შეიძლოს. 4) სწავლა-განათლებას საქმე ისე უნდა მოეწეოს, რომ სწავლა ეოგელ ახალგაზრდასთვის ხელმისაწვდომი იყოს, და ამ საქმეში თავისუფლებას მიენატოს. ერთბას, ქალაქებს, სხვა და სხვა დაწესებულებებს, კერძო ზარებს, რომ ეოგელზარდას სსსწავლებლის დაარსება შეეძლოს. 6, ფართო ადგილობრივი თვითმართებლობა უნდა იყოს ეოგელზან და ზისუხისმგებლნი მხოლოდ სსსამართლოს წინაშე იყვნენ.

საღდათების დასჯა აგრძელებს წიგნების გავრცელებისთვის. 27 აგვისტოს ზეტერბურგის სამხედრო სსსამართლოში არჩვიდა დვინის ზოლკის ორი საღდათის—ეკიმოვისა და ზეტროვის—საქმე, რომელთაც ბრალდებობდით მთავრობის სსწინააღმდეგო წიგნაკების გავრცელება საღდათებს შორის. სსსამართლომ ხსენებულ საღდათებს მიუსჯა გადასახლება ეოგელისავე უფლებების ჩამორთმევათ. (ს. ოტ.)

უჩინდროთა ზოლკოვნიკის მოკვლა. 7 აგვისტოს, საღამოს 10 საათზე, ვარშავაში მოუკვლავ უჩინდროთა ზოლკოვნიკი ავანოვი, რომელსაც როცა თავის საღდათთან მისულა, შეუწინააღმდეგო კარებთან რამდენიმე კაცი, მაგრამ უურაღლებს არ მიუქნევა. ბოროტ-განმზრახველთ დაუშინათ რეჟიმელები, მსამეთ დაუჭრათ და მიმალულან. ზოლკოვნიკი იქვე მომკვდა. მოკვლენი ვერ დაუჭრათ. (ს. ვედა.)

უახსნათ მოქმედება. ტამბოვის სამკურნალოში ორჯერ მოუყვანათ უახსნ-რესებისაგან ნაცემი დედაკაცები. ერთ იმათგანს შეუჩივლია: 21 აგვისტოს მოგვიდა კახლავადან და რკინის გზის ლინდავზე მიმავადს დაშეენ უახსნები, ჯერ ცალ-ცალკე მიემუს და შერე გამოუპატურესო. განება დაჯარგული მთელი დამე თხრადიშეგდე; დალით მოსტებენ ზოლავა და ვთხავე სამკურნალოში წავუახსო. შემოწმებან მართლად აღმოუჩინა მთარახების ნიშნები. (ბ. ვ.)

სამარის სამაზრო ერობის ეკონომიურ რჩევის კრებაზე, რომელსაც აუარებელი ხალხი დაესწრო, გლვებმა მოიპოხვეს, რომ უპირველეს ყოვლისა აგრარიული საკითხი განიხილეთო. ზეტერბურგის გენერალ-გუბერნატორმა ზეტერბურგის უნივერსიტეტის პრეფესორთა საბჭოს აუწყა, რომ ზამიარტინი, რომელიც 7 თებერვლის კრებაზე თავმჯდომარეობდა, გაანთავისუფლესო.

13 სექტემბერს ზეტერბურგში მოხდა სტუდენტების სასაბოლოო კრება, რომელსაც 2020 სტუდენტი დაესწრო. 1700 ხმის უმეტესობით წინააღმდეგ 243 მადებულ იქმნა რეზოლუცია, რომ უნივერსიტეტში სწავლა უნდა განახლდეს, კენჭის ყრამი 47 სტუდენტმა არ მიიღო მონაწილეობა. ამის შემდეგ საერთო ხასიათის რეზოლუცია შეიმუშავეს.

უცხოეთის ამბებში.

ბელგია. როდესაც ბრიუსელში მარტირის და სასახლის მოედნებზე კლერიკალურ-ლიბერალური ბურჟუაზია თავის ბრწყინვალე დღეს დღესასწაულობდა, ბორთნაის ერთ ჰატარა კომმუნაში (სოფელია)—ფრამერში ბელოგის პროლეტარიატი თავისას დღესასწაულობდა და ორატორებს უსმენდა. როდესაც აქ, ბრიუსელის საკათედრო ტაძარში, კლერიკალების მღვდლები „Te Deum“-ს გალობდენ და ხალხს დღესასწაულის მნიშვნელობაზე ელაბარაკებოდენ, იქ ფრამერის სახალხო სახლში, ამ პროლეტარიატის ტაძარში, მუშა ხალხი „ინტერნაციონალს“ მღეროდა და ორატორები მას დღესასწაულის მნიშვნელობას უხსნიდენ; როდესაც იქ დიპლომატები-დღევგატები ბელოგის კლერიკალურ მთავრობას დღესასწაულის ულოცავდენ, იქ ფრამერში ყველა ქვეყნების პროლეტარიატის დღევგატები ინტერნაციონალური სოციალიზმის სახელით ბელოგის პროლეტარიატს სოლიდარობას უცხადებდენ. ბრიუსელიდან ფრამერიმდის საათ ნახევარის მანძილია და ნუ გავიკვირდება, მკითხველო, რომ ერთ და იმავე დღეს ორივე დღესასწაულის ნახვა შეიძლებოდა. რას დღესასწაულობდენ ბრიუსელში? ბელოგის 75 წლის დანაოუციდებლობას, ან უკეთ 75 წლის ბურჟუაზიის ბატონობას. რას დღესასწაულობდენ ფრამერში? პროლეტარიატის ერთ საუკეთესო მებრძოლის სახელის ხსოვნას. ვისია ეს ძველი, რომლის გარშემო ინტერნაციონალური წითელი ბაირალები ნამდვილ უდაბურ ტყვე წარმოადგენენ?—„ალფრე დევისოს—ხალხის დამცველს“—ვეახულობთ ძველზე წარწერას. შეხედეთ ამ ძველს, სადაც გამოქანდაკებულია ღონემახილი მადაროს კედელზე მოწოლილი ქვანახშირის მუშა, რომელსაც დევისო მკლავში ხელს კიდებს და ზევით აყენებს.

ალფრე დევისო (Depuisseaut) ხალხის ერთგული მებრძოლი, მისი ინტერესების თავ-განწირული დამცველი იყო. მის სახელს ბელოგის პროლეტარიატი დე-პაპის (De-Paape) სახელთან ერთად ატარებს; ეს უკანასკნელი კოლექტივიზმის და ინტერნაციონალიზმის სულის ჩამდგმელი ბელოგის მუშათა პარტიის დამარსებელი იყო. შთამბავლობით ბურჟუა, განათლებით იურისტი, —ხელობით ვეჟილი, შესანიშნავი პროპაგანდისტი, ძლიერი ორატორობის ნიჭის პატრონი ალფრე დევისოს გამოვიდა თუ არა პოლიტიკურ მოღვაწეობის ისპარეზზე კლერიკალიზმის დაუძინებელი მტერი შეიქნა. მან კარგათ იცოდა, რომ პროლეტარიატის წელში გამწყვეტი კაპიტალიზმის ვარდა კლერიკალიზმიცაა, რომელიც კაპიტალიზმის უკან ამოუარებულა. მასთან მან იცოდა, რომ კლერიკალიზმის ძლიერება იმ არანორმალურ პოლიტიკურ უთანასწორობაშია, რომელიც ბელგიაში არსებული არჩევნების სისტემითა შექმნილი. როგორია პარლამენტისათვის არჩევნების სისტემა ბელგიაში? 1893 წლამდის არჩევნები მხოლოდ ქონებრივი ცენზით იყო, და ამნაირათ ბელოგის მუშა პოლიტიკურ სფერიდან სრულიათ განდევნილი იყო. 1893 წელს დემოკრატიის ზედგავლენით კლერიკალურმა მთავრობამ კონსტიტუციის რევიზია მოახდინა და ცენზიანი არჩევნების მაგიერ საყოველთაო, მაგრამ არათანასწორო არჩევნები შემოიღო: ან, როგორც აქ ეძახიან „მრავლობითი ხმაინი“ (Le vote plural) ამ სისტემის პრინციპი მოკლეთ ამნაირია: მდიდრებს სამი ხმა —ღარიბებს ერთი. ამ სისტემით ყველა ბელოგიუს, ქალებს გარდა, 25 წლიდან პარლამენტის არჩევნებში ხმა აქვს: ერთი

ხმისთვის ცენზი მოსპობილია, მაგრამ ცენზითვე დამატებითი ხმები შექმნილი. მაგალითად, ვისაც სოფელში პატარა ნაქერი მიწა აქვს (ბელგიაში დიდი ნაქერი მიწის მფლობელი ძვირათაა) და მანვე პატარა სახლი—სულ 2000 ფრ. ღირებული, მას ერთი ზედმეტი ხმა აქვს; ცოლშვილის პატრონსაც, როგორც ოჯახის თავს, ერთი ზედმეტი ხმა, არც დიპლომაინებია უყურადღებო დატოვებული და მათაც ერთი ზედმეტი ხმა. აქვთ, ცხადაა, თუ ვისთვისა ხელსაყრელი ამნაირი არჩევნების სისტემა. ქალაქის მუშა თვისი სოციალურ-ეკონომიური მდგომარეობით მოკლებულია სოფლის ქონებასაც, დიპლომსაც და ხშირად ოჯახის თავობასაც, ამისათვის ის შესაძლებელია არის აღიარებული, მას ერთი ხმა აქვს; სოფლის გლეხებს და ბურჟუებს—ორი ან ხშირად სამი. კლერიკალურ მთავრობას ეგონა ამ ახალი სისტემით დემოკრატიის გული სამუდამოდ მოიგო, ნამდვილად კი მან ამ ახალი სისტემით ახალი რეაქციონული ბარბაკდა ააშენა. ქალაქები სოფლებს დაუმორჩილა; გონებით განვითარებულ, პოლიტიკური საქმეების კარგად მცოდნე ქალაქის მუშებზე სოფლის უფიცი ფანატის გლეხები გააბატონა. ცხადაა, თუ რისთვის ქნა ეს კლერიკალურმა ბურჟუაზიამ: ფლანდრიის ფანატის გლეხებზე კლერიკალურ მღვდლებს დიდი გავლენა აქვთ. ფლანდრია კლერიკალიზმის ბუდეა. ფლანდრიით კლერიკალიზმი ბელგიას ბატონობს.—ეს თვალთმაქცობაა, ეს უსამართლობაა, ძირს თვალთმაქცობა. გაუმარჯოს საყოველთაო თანასწორ და სხვა უფლებებს! თქვა დეფისომ და მასთან მთელი ბელგიის პროლეტარიატი ამას იმეორებს. მან დაწერა შესანიშნავი „ხალხის კატეხიზმი“...

ი. მ.

გერმანია. (სოციალ დემოკრატების კონგრესი). ოთხშაბათს (7 სექტემბერს) მომხდარ სხდომის დასაწყისში ზინგერმა აცნობა კრებას, რომ ესენში არჩევნებზე სოციალ-დემოკრატების კონდიდატისთვის მიცემული ხმების რიცხვი 6,000-ით მოიმატა ამათ წინ მომხდარ არჩევნებთან შედარებით. შემდეგ დაიწყო კამათი სოციალ-დემოკრატის ფრაქციის მოქმედებაზე პარლამენტში. აქ შეეხებ ბევრ კითხვებს შინაგანი და გარეგანი პოლიტიკისას. მიღებულ იქნა რეზოლიუციები, რომ შეტანილ იქმნას პარლამენტში კანონპროექტი მუშების შრომის შემცირებაზე ათ საათამდე და სამუშაო „პალატების“ დაწესებაზე. დასასრულ განხილულ იქმნა კითხვა პირველ მაისის დღესასწაულობაზე, რის შესახებაც ფიშერმა შეიტანა შემდეგი რეზოლიუცია: პირველი მაისის დღესასწაული არის მუშების კონგრესების მიერ დადგენილი დემონსტრაცია, რომელიც არის მიმართული კლასიურ მოთხოვნების და კლასიურ ბრძოლის დასაცველად და ემსახურება საერთაშორისო მშვიდობიანობის იდეას, წარმატება ამ დემონსტრაციისა არის მიზანი ყველა პოლიტიკურად და პროფესიონალურად მომზადილი მუშებისათვის. როგორც კლასიურ დემონსტრაციას, პირველი მაისის დღესასწაულობას წინაღუდგება მთავრობა და კაპიტალისტები, მაგრამ ამან ვერ უნდა აძულოს მუშები, რომ მათ უარი თქვან ამ დემონსტრაციაზე. თანახმად მუშების საერთაშორისო დადგენილებისა პარიზში 1889 წელს, ბრიუსელში 1891 წ., ციურხში 1893 წ., ლონდონში 1896 წ., ჰარცში 1900 წ. და ამსტერდამში 1904 წელს, გერმანიის სოციალ-დემოკრატია მაისის დემონსტრაციის ყველაზე ღირსეულ ფორმად სთვლის საყოველთაო შეწყვეტას მუშაობისას. ამი-

ტომ კონგრესი ავალებს მუშებს და მუშების ორგანიზაციებს ხელი შეუწყონ პირველ მაისის დღეს მუშაობის საყოველთაო აკეთებას. ამ რეზოლუციის წაკითხვას მთელი კრება დიდი ტაშის ცენით მიეგება.

(ს. ო.)

უნგრეთი. 2 სექტემბერს ბუდაპეშტში უშველებელი მანიფესტაცია მოახდინეს მუშებმა პარლამენტის გახსნის გამო. მანიფესტაცია საყოველთაო საარჩევნო ხმის შემოღების გულისათვის გაიმართა. მუშათა გროვა ყოველი მხრიდან აწვევბოდა წინდაწინვე დანიშნულ ადგილისკენ, სადაც ნამუდღვეისთვის შეიკრიბა 30,000. მუშებს შემდეგი წარწერებიანი დროშები და ფარები მიქონდათ: „მოგვეცი ჩვენი საარჩევნო უფლება!“ „ძირს მჩაგვრელები!“ და სხვა. ხალხი თანდათან ემატებოდა. ახლო-მახლო სოფლებიდან მთელი ოჯახობით მოდიოდნენ მუშები და მანიფესტაციას უერთდებოდნენ. მოისმოდა მარსელიეზის სიმღერა და ორკესტრის ხმები. შესანიშნავი წეს-რიგი იყო, თუმცა პოლიცია არ ჩარევია. პარლამენტის წინ, მოედანზე პოლიციელები დემონსტრაცია მთავრობას, ცოტა მოშორებით ჯარიც კი იყო ჩასაფრებული; ყველა ქუჩები 1/2 ვერსის მანძილზე პარლამენტის ირგვლივ მუშებით იყო დაფარული. 10 საათის შემდეგ, მუშები სრულიად შეგროვდნენ, მანიფესტანტები მოედანზეც მიუშვეს. მთელი მოედანი დაიფარა მუშებით; მხოლოდ ორ ალაგას იყო დატოვებული გასასვლელი დებუტატებისთვის.

ე. ხმინიჩი

მოკლე პასუხი ბ-ნ. რ-ს.

მკითხველს, ალბათ, ეხსოვება, რომ „ცნობის ფურცლის“ ღრმა-აზროვნა და შორს მჭერეტელა პუბლიცისტ-კრიტიკოსმა ბ-ნმა გ. რ.—მ თავისებური რიხით გამოილაშქრა მოგზაურელების წინააღმდეგ. მისი აზრით ჩვენი აგრარული პროგრამა, რომელიც, სხვათა შორის, ჩამონაქრების დაბრუნებას მოითხოვს—უფრო უპრობიციანობის და ულოლიკობის ნაცოფია, ვიდრე სოციალისტური აზროვნების. „ჩამონაქრების“ დაბრუნება წვრილი მესაკუთრეების გამრავლებას ნიშნავს, რაც ეწინააღმდეგება მოგზაურელების ძირითად აზრს, რომ „გაპროლეტარება აუცილებელი პირობა თანამედროვე ცხოვრებიდან სოციალიზმისკენ გადასასვლელად“—ო, გვამცნობს ზემოხსენებული პუბლიცისტი. ამაზე ჩვენ შევნიშნეთ, რომ იქვნი აგრარული პროგრამის მიზანია განთავისუფლოს გლეხები ბატონ-ყმური დამოკიდებულებისაგან, ძირიან-ბუღიანათ მოსპობის სოფელში ფეოდალური ნაშთები და ხელი შეუწყოს მიწის კაპიტალისტურად დამუშავებას და ინდუსტრიალურ წარმოების განვითარებას. ყველა ეს კი განვითარებს სოფელში მატერიალურ და ფსიხოლოგიურ პირობებს მომავალი სამართლიანი ცხოვრების დასამყარებლად, ჩვენი აზრის დასარღვევად ბ-ნმა გ. რ.—მ მშვენიერი საბუთი მოიყვანა. მან „დაანახვა“ მკითხველებს, რომ ჩვენი მოსაზრება ეწინააღმდეგება თვით მარქსის სიტყვებს და თავისი აღმოჩენით გახარებულმა, კაყაფილებით წარმოსთქვა: „მათი (ე. ი. მოგზაურელების) აზრით ისტორია თვითონ ქმნის წვრილ საკუთრე-

ბას და თვითონვე ანაღვურებს შემდეგ ამას. წინააღმდეგობა ნამდვილათ თვითონ ისტორიული პროცესის თვისებაა. ფეოდალური ექსპლოატაციის გაოქმება ქმნის გლეხთა წვრილ მესაკუთრეობას, რომელსაც მსხვილი კაპიტალისტური წარმოება დაამხოვს, ე. ი. უარყოფს შემდეგშია (ცნობ. ფ. № 2900)... აქ ჩვენ უადგილოთ მოგვანია—განაგრძობს გ. რ.-ლიალექტური მეთოდის შესახებ კამათის გაბმა მოგზარელებთან. ჩვენთვის სრულიათ მაკმარისია ვიცოდეთ, მართლა აუცილებელია წვრილ მესაკუთრეობის გაძევება ფეოდალიზმის შემდეგ თუ არა. თუ აღმოჩნდა, რომ წვრილი მესაკუთრეობა ისტორიულათ საჭირო არ არის. თუ აღმოჩნდა, რომ კაპიტალისტური წარმოება, ან უკეთ რომ ვთქვათ პროლეტარიზაცია შესაძლოა პირ და პირ მოხდეს ფეოდალიზმის გაოქმებასთან, მაშინ ცხადია, ჩვენი მოგზაურელების თავშესაფარი დაინგრევა და ჩვენგან წინანდელ წერილში ნაჩვენებები წინააღმდეგობა ისევ წინააღმდეგობათ დარჩება“ (idid) „მოგზაურელების“ „თავშესაფარის დასანგრევათ“ ჩვენ ავტორს მოყავს შემდეგი ადგილი კ. მარქსის „კაპიტალიდან“: „კაპიტალისტური სისტემის ნიადაგი არის რადიკალური განკერძოება მწარმოებლისა წარმოების იარაღებისაგან... მშრომელი, პირდაპირი მწარმოებელი რომ შეიქნეს თავისი პიროვნების პატრონათ, (რაც აუცილებლათ საჭიროა შრომის გასაყიდათ, ურომლისათაც კაპიტალიზმი ვერ დამყარდება) აუცილებლათ ის ჯერ მიწას უნდა იქნას მოშორებული ანუ განთავისუფლებული უნდა იქნას ფეოდალური დამოკიდებულებისაგან... მეორე მხრივ ეს განთავისუფლებულნი იმ დრომდე არ ხდებიან თავისი თავის გაყიდვებლათ, ვიდრე მათ სრულიათ არ დაუკარგავენ საკუთარ წარმოების იარაღებს და არ მოუსაზრებენ არსებობის იმ გარანტიებს, რომელთაც შეიცავდა ცხოვრების ძველი წესები... დასაბამი ამ განთავისუფლებისა რომელიც ერთსა და იმავედროს შეიცავს მოქირავე მუშის და კაპიტალიზმის წარმოდგომას, არის მშრომელი ხალხის მონობა; ზრტყრესი მდგომარეობის იმაში, რომ იცვლება ფორმა მონობის, შეარღვევა ნაცვლად წინანდელი ფეოდალური ექსპლოატაციისა ექსპლოატაცია კაპიტალისტურა. (კურსივი გ. რ.—სია).

არღვევს რა ასე ადვილათ თვით მარქსის სიტყვებით ჩვენს მოსაზრებას, ძლევა მოსილი ავტორი სიაშოვ ნებით აღნიშნავს: „თუ მოგზაურელები ისტორიულ მიმდინარეობის დაჩქარებას ემსახურებენ—უეჭველათ ლოლიკამ უნდა აიძულოს ისინი გლეხების გაპროლეტარება აღიარონ პროგრესიულ მოვლენათ, და გლეხების წვრილ მესაკუთრეთ გადაქცევა, ვინაიდან მოგზაურელები მარქსის კრიტიკას არ მოისურვებენ“.

ბ-ნ გ. რ. კმაყოფილია. მან მიაგნო ჩვენი მსჯელობის სუსტი მხარე და მარქსის სიტყვებით გაანადგურა ჩვენი აგრარული პროგრამა. ჩვენ მარქსის სიტყვებს კრიტიკულ თვლით ვერ შევხედავთ და, ვინაიდან ჩვენი აზრი მარქსის აზრს ძირიანათ ეწინააღმდეგება—მამ დაგვჩენია მხოლოთ ჩვენი შეუნდობელი შეცდომა ვაღიაროთ და ჩვენი აგრარული პროგრამა ყოვლად უსუსურათ გამოვაცხადოთ. მაგრამ ნუ აჩქარდებით, ბ-ნ გ. რ.!

ბ-ნ გ. რ.— მოყავს მარქსის სიტყვები, მაგრამ, სამწუხაროთ, კაპიტალიდან ამოწერილი ადგილები სრულიადაც არ შეეხება საკამათო საგანს. მართლაც, რაზე ლაპარაკობს მარქსი ზემოთ მოყვანილ ამონაწერში? აშკარაა, რომ მარქსი სრულიადაც არ ეხება აგრარულ პირობებს, არამედ იკვლევს იმ ისტორიულ პირობებს, რომელშიაც წარმოიშვა კაპიტალიზმი ინგლისში. ჩვენ კაპიტალიზმის წარმოებაზე კი არა გვაქვს ლაპარაკი, რადგან კაპიტალიზმი რუსეთში, როგორც ქალაქში, აგრეთვე სოფელშიაც უკვე არსებობს, არამედ კაპიტალიზმის განვითარების დამაპროლეტარებელ პირობების მოსაზრებაზე. ჩვენ სრულიადაც არ უარყოფთ მარქსის მიერ აღიარებულ აზრს, რომ ფეოდალური ექსპლოატაციის კაპიტალისტურ ექსპლოატაციათ გადაქმნა პროგრესიული მოვლენაა, მხოლოთ ვამბობთ იმას, რომ მეურნეობაში ეს მოხდება იმ სახით და საშვლებით, რომელიც აღნიშნულია ჩვენ აგრარულ პროგრამაში; რომ გლეხების გაპროლეტარება და საკუთრების კერძო პირების ხელში გადასვლა ყოველთვის და ყოველ ალაგს ბადებდეს კაპიტალიზმს, მაშინ თვით ძველი რომი აღარ გადაიქცეოდა გაბრწყინების ბუდეთ და არ ჩაუვარდებოდა ხელში ბარბაროსულ გერმანელებს, არამედ კაპიტალიზმის კლასიკურ ქვეყანათ გახდებოდა. გლეხთა საყოველთაო პროლეტარიზაცია რუსეთში კაპიტალისტურათ კი არ გადაქმნის მეურნეობას, პირიქით, კიდევ უფრო გაძლიერებს ფეოდალურ ნაშთებს, რადგან გააიფებს მუშა ხელს და ამიტომ მემამულე სრულებით აღარ იქნება დაინტერესებული გაუმჯობესებული იარაღების შემოღებაში და სასტკე პირობებში გადასცემს მიწას გლეხებს იჯარით. ამ შემთხვევაში პროლეტარიზაციას პროგრესიული კი არა, რეაქციონური ხასიათი ექნება.

მოუსმინოთ, რას ამბობს აგრარულ საკითხის საუკეთესო მკოდნი ე. კაუტკი: «მრავალ-რიცხოვან გამრჯე შთამომავლობის აღზრდისათვის საჭირო საუკეთესო პირობები არსებობენ მხოლოთ ისეთ წვრილ მესაკუთრეთა შორის, რომელნიც დამოუკიდებელ ოჯახს დამოუკიდებელ სამეურნეო წარმოებასთან აერთებენ. ასეთ მესაკუთრეებს არა თუ არ აკლიათ, ქარბათ მიეზობათ კიდევ სამუშაო ძალა. ეს ზედმეტი სამუშაო ძალა ვერ მოულობს ალაგს საკუთარ მეურნეობაში და მსხვილ წარმოებას უფარდება ხელში» *).

სწორეთ ამ ფაქტმა მისცა საბუთი კ. მარქსს თავის ორგანო „Neue Rheinische Zeitung“-ში წამოეთქვა შემდეგი აზრი: **საფრანგეთში უკვე დაიწყო დაქუცმაცებული მიწების კონცენტრაცია, — მაგიერათ ინგლისში მსხვილი მიწათმფლობელობა წინანდებული სისწრაფით ნაწილდება ეს მოვლენა ამტკიცებს, რომ, სანამ ბურჟუაზიული ურთიერთობა არსებობს მიწათ-მოქმედება მუდამ ასე ცვალებად პირობებში იქნება, ე. ი. ხან დაწილდება და ხან კი ერთათ მოიყრის თავს **).** თუ რომ ბ. გ. რ. კეთილ ინებებს და ამ სიტყვებს ყურადღებით წაიკითხავს, მაშინ იგი

*) К. Каутский, Agr. вопр. гл. 136.
 *) Каутский, Agr. вопросы, 137—138.

დინახავს, რომ მისი ძახილი იმის შესახებ, თითქო წვრილ მესაკუთრეთა გამრავლება ყოველთვის ეწინააღმდეგება ისტორიულ პროგრესს სრულებით უსაბუთოა

კ. მარქსის ისტორიულ დანიშნულებას შეადგენდა სოციალისტური მოძღვრების მკვიდრი მეცნიერული ნიადაგზე დაყრდნობა. მხოლოდ ამისათვის კი აუცილებლათ საჭირო იყო თვით დღევანდელი კაპიტალისტური ცხოვრების გამოკვლევა, მისი ავთომოფობის დიაგნოზი, მისი ისტორიული მიზნების ახსნა, აგრეთვე აღნიშნვა მისი მიმართულების, ტენდენციების და აქედან კი პროგნოზი მომავლის. სოციალიზმის მეცნიერებათ გადარქვევა ნიშნავს მომავალი ცხოვრების ნადავის აღმოჩენას თვით დღევანდელ ბურჟუაზიულ ურთიერთობაში. აი სწორედ ეს დანიშნულება შეასრულა მარქსმა თავის „კაპიტალში“. როდისაც კი ის შეეხო კითხვას კაპიტალიზმის წარმოშობის შესახებ მას ახსნა იმ თავში, სადაც ეგრედ წოდებულ პირველ ყოფილ აკკუმულაციასა ზეა საუბარი, მხოლოდ აუცილებელი პირობები ამ წარმოშობის — რადიკალური განცალკევება წარმოების სუბიექტიური და აბიექტიური ფაქტორების ერთმანეთისაგან. უკანასკნელების შეგროვება კერძო არა მწარმოებელთა პირების ხელში და ამნაირათ გამოსვლა ბაზარზე ორი კონტრაგენტის: შრომის გამყიდვავი პროლეტარის და მისი მყიდველი კაპიტალისტის. მაგრამ ეს პროცესი ყოველ ალავს და წარმოების ყოველ დარგში ერთნაირათ როდი ხდება. მარქსს კი მხედველობაში აქვს ინგლისი და, როგორც ხანს მისი წერილიდან სალტიკოვის მიმართ, იგი მთელი ქვეყნიერების ისტორიას არ სწერდა. მხოლოდ მისი აზრით, როცა რომელიმე სახელმწიფოში ფეხს შეადგამს კაპიტალისტური წარმოება, მაშინ ის უნდა დაექვემდებაროს ყველა იმ კანონებს, რომელიც „კაპიტალშია“ გამოთქმული: როდესაც ნიდერლანდებში გაიხსნა ბაზარი მატყლისათვის, მაშინ ინგლისელ ლორდებმა უფრო ხელსაყრელათ დინახეს ცხოვრების გაშენებისთვის მოკვიდათ ხელი, გაექვევებითა გლეხები და მათი ოფლით მორწყულ ადგილებზე და ქიხების ნანგრევებში პირუტყვი დაეზინავებით. ბოგანოა ქცეულ მუშების ერთ ნაწილმა მაწანწალობას მიყო ხელი. ამათ მთავრობა დრაკონისებურ კანონებით ებრძოდა. ზოგნი მწყემსებათ დარჩენ ლორდებთან და სხვანი კი მიაწვენ ქალაქებს, სადაც დაუხვდა მათ ცეცხლით და მახვილით მოზიებული და ცოცხალი ადამიანის სისხლი მწყურვალე კაპიტალი. შეიძლება თუ არა მარქსის მიერ დახატულ ასეთ ისტორიულ სურათიდან გამოიყვანოს ადამიანმა ის უცნაური ლოდიკური დასკვნა, ვითომც დღევანდელ მიწათმოქმედების კაპიტალისტური ნიადაგზე დაყენებისათვის ჩვენში აუცილებლათ საჭიროა პროლეტარიზაცია? ასე ცდილობს ბ-ნი გ. რ. ჩვენს პროგრამაში წინააღმდეგობის აღმოჩენას, ასე ცდილობს გაგვყაროს ჩვენ და მარქსი ერთმანერთს. მისი მეცადინეობა ამ ნიადაგზე ფუქია და მისი წერილი ბევრს ვერაფერს შემატებს ქართულ პუბლიცისტურ ლიტერატურას.

ვ. ემუხვარი.

(ზმა სატ.-დან.)

ყოველთვის განათავისუფლებელ მოძრაობის დროს წამოყობენ თავს ბნელი ძალები და ყველა მათგანი ცდილობს წყალი ამღვრიოს და მეტი საკბილო იგდოს ხელში. ამ საზოგადო კანონს ვერც ჩვენი მხარე აცდებოდა: მოიგონეთ განთქმული თოლორდავას პარტია სამეგრელოში და „დოხტური“ თავის მცველებით გურიაში. ეს ვაჟბატონები დროს შესაფერი მელაკუდური უნოსვით არიან დაჯილდოვებულნი, იციან ხალხის სუსტი მხარე და მიინცა და მიინცა ამ სუსტ ძარღვს დაჯღებთან წურბელასავით და წუწნიან. ზოგი კამიტეტის და ზოგიც „პოლიტიკური დამნაშავენი“ სახელით ჯიბეს იუენენ და მალაყებს გადადიან, მაგრამ ასეთ ჯანბაზობას არ შეუღლია დიდ ხანს აარსებოს: თოლორდავა, როგორც ვიკით, ალაგმეს. ბატონი „დოხტური“, რომელიც გურიაში გაბატონებულა ასეთი მასკით გამოცხადდა: მე ექიმი ვარ საზღვარ გარეთ ნასწავლი, პოლიტიკური დანაშაულობა მედება ბრალათ და ამიტომ ჩემს ვინაობას ვერ გავამხელ. ავთომოფიის გასინჯვაში არაფერს ავიღებ, ოღონდ წამალი მე უნდა მოგცეთ, რადგან რეცეპტზე თუ ხელი მოვაწერე და თქვენ გავატანეთ, ხელათ დამიქერენ, რადგან სასტიკათ დამეძებენო. საკმაო იყო ასეთი კულის ქიციანი, რომ პირველშივე ხალხის სიმპატია დაემსახურებია — მერე „პოლიტიკურ“ ზეწარში გახვევს! „დოხტური“ სოფელში! ეს ხომ იმათი მაგალითია. ამ ცრუ ექიმის შესახებ წავიკითხეთ წერილი „ცნ. ფურ. მე 2897 №-ში, „სანდრო დარახელი! თუ ჯიბაღურელი! იპან მთელი სამეგრელო და ოჩემჩირის მხარეები გააჯერა! გრიშა კანდელაკთან — ფერშანთან იყო მუღამ სვამდა, კარტს თამაშობდა და დოხტურობას ესწავლობო გაიძახოდა. ცოლშვილიცა ყავდა იქ. დარახელიას დოხტურობას კარგათ გამოავსკარავებს დრანდაში მყოფი მეაფთიაქე ივანე ბურქულაძე. აი ასეთი შთაბეჭდილება მოახდინა სანდრო დარახელიას საგმირო საქმეების აწერამ. ნუთუ ბატ. მასწავლებელი ჩხატარიშიწილი კიდევ გადააფარებს კალთებს. საჭიროა ღირსეული სასჯელი მიენიქოს ღირსეულ მატყუარას.

N.

ვანო მალრაძის ხსოვნას.

კიდევ სიკვდილი, კიდევ მსხვერპლი! 25 ავისტოს „ვახაჰეგმა“ მოკლეს მასწავლებელი ვანო მალრაძე. ვინ იყო ეს უსამართლობის სხვეპლი? ვანო იყო ერთი იმთავანნი, ვისაც წყვილიდ ღამეში შეაქვს სინათლის შუქი; ვისაც შეუგნია დღევანდელ ცხოვრებაში დაკანონებულ უსამართლობა და ვისაც გამოუცენია თუ ვის აწვეს მთელი თავის სიმძიმით ეს უსამართლობა, ვისაც თავის წმიდა საქმეთ ტვირთ მძიმის (შრომელის) განთავისუფლება დაუსახავს. აი ვინ იყო ვანო, აი რას ემსახურებოდა იგი. ემსახურებოდა შეუღრეკლათ, თავგანწირულათ. ვანო დაიბადა 1880 წელს ღარიბ გლეხის ოჯახში. ვანების სიმკვირცხლე მას პატარაობიდან ეტყობოდა. 16 წლის ვანო ღარიბმა მამამ სამასწავლებლო სემინარიაში მიიბარა. პირველ ხანებში აქ ის თავისი სულის სიძლიერეს ვერ იჩენდა. მაგრამ როცა იგი გაეცნო ცხოვრებას, ის შეურიგებელი მტერი შეიქნა სკოლის დისციპლინისა კერძოთ და სა-

ზოგადი ბიუროკრატიული რეჟიმისა. კარგათ მახსოვს, რომ პატარა ვანო დიდ აურ-ზაურს აუტყდა თავის ბიუროკრატ-მასწავლებლებს, მოსვენებას არ აძლევდა ძველი-დახვეწილი წესების მიმდევარ ყურ-მოტრილ მოწინააღმდეგეებს. ერთი სიტყვით, მის დროს მთელი სემინარია მისით იყო ცოცხალი. ვანოს არ აკმაყოფილებდა სკოლის ცხოვრება, ის როგორც ბალოაში დამწყვედი ჩიტი, ისე ასკდებოდა სემინარიის კედლებს, მაგრამ ვანოს ვერსად პოვებდა; ის ამხნევდა რომ მას სულიერი საზრდო ესპიროვებოდა, და ეს წყურვილი არ აძლევდა მოსვენებას შმაგ ვანოს, იგი მუდამ „აღრინებული“ მუდამ უკმაყოფილო იყო და არ იცოდა, როგორ ჩაეტრა ეს თავის უკმაყოფილობა. 1901 წ. ვანომ დაამთავრა სემინარიის კურსი და მას საშუალება მიეცა თავისუფლად ეცხოვრა. გაეცნო დღევანდელ მოძრაობას და აქ საპატრიო ალაგი დაიკავა. ის აღმოაჩინა, ყმაწვილური იმედებით და შურსყველი რწმენით ეწვია სოფელს, მოველინა მასწავლებლათ სოფლის გლეხობას. პირველათ ის სოფ. რუისში (გორის მაზრა) იყო დანიშნული მასწავლებლათ, სადაც მ წელიწადი დაჰყო. ვანოსთვის არ არსებოდა არავითარი დაბრკოლება, ის, როგორც ლომი, ისე არღვედა ყოველ დაბრკოლებას და მიეშურებოდა წინ და წინ. იმას სურდა სასწაული მოეხდინა და სწრაფათ წამოეყენებია ფეხსე საუკუნოებით დამონაწვეული და დაბრკოლებული გლეხობა, მაგრამ ეს არც ისე ადვილი გამოდგა, როგორც მას ჰქონდა წარმოდგენილი: მას ათას გვარი დაბრკოლება ელოზებოდა წინ. ამ გარემოებამ ისე ცოტა არ იყო, მოშალა, ერთგვარი დადი დასევის ცხოვრებაზე—სულთ ობლობას მიაჩნია და ეს ობლობა, რომ მთა ეშორებინა თავიდან ვანო ცოლს ირთავს (მელო გორგაძე). 1904 წ. ვანო გადაიყვანეს ბუქათუნის სკოლის მასწავლებლათ—აქ კი ვანო ხელახლა აღდგა. აქ ყმაწვილურმა გატაცებამ კვლავ იჩინა თავი და ის უფრო ფართო და გარაკცეული იმედებით შეუდგა ხალხის საქმეს. მისი ამხანაგი—მელო არ გამოდგა ზოგიერთი ქალების მგზავსი და შეძლების-და-გვარათ შემწეობას უწევდა თავის ძვირფას ამხანაგებს ხალხის საქმეში. ეს შემთხვევა ხელს უწყობდა ვანოს და რომდენიმე თვის განმავლობაში მან სსუცხოვა ნდობა მოიპოვა საზოგადოებაში. სოფლები სიხარულით მიეგებენ თავის ნამდვილ მასწავლებელს და პატივის-ცემით უსმენდენ იმის. ეს სკოლაში მაცადინობის დროს... მაცადინობა რა კი შეწყდა სკოლებში (12 მარტი 1905 წ.) ვანო განკერძოებით ხალხის საქმეს შეუდგა და უკანასკლვ წამამდის არ შეჩერებულა ის ამ წმიდა გზაზე. აი ასეთი იყო ის პატარა ვანო, რომლის ხსოვნა დიდ ხანს იქნება ხალხში.

გ.

წერილები რედაქციის მიმართ.

ბატონო რედაქტორო!

გთხოვთ ადგილი დაუთმოთ შემდეგ შემთხვევას. ამ წლის 6-ს მარიამობისთვის, მე როგორც ფერწალი, მიწვეული ვიყავ სოფ. კვატუთში (რაჭის მაზრა) მღ. გორდუზიანთან, სადაც ვაქიმობდი მის ნათესავს. ზემოხსენებულ დღეს დღესასწაულობენ ფერის ცვალობას და დიდი ხალხი იკრიბება. ავთომყოფის განიხილების შემდეგ, მასპინძელმა აღარ გამოიშვა და სადილზე მიმიწვია. გორდუზიანის სტუმართა რიგებში, სხვათა შორის იმყოფებოდა სოფ. თაბორის (ლენჩხუშის მაზ.) მღ, არ. ბოქორიშვილი, რომელმაც ამ ორი-სამი წლის წინეთ დიდი შეურაცხყოფა მომაყენა. მაგრამ ხსენებულმა გვამმა ეს აღარ შექარა. ნ ავგის-ტოს მან ჯერ სიტყვიერათ მომაყენა შეურაცხყოფა („მომშორდი შე სახიზღროლო“) და შემდეგ მოქმედებთათ: მომიხია კაცები და ზოგმა ჯობით, ზოგმა მათრახით და ზოგმა ხელით მთელი ორი საათის განმავლობაში იმდენი მტყმეს, რომ თითქმის უგრძობლათ გამხადეს. მღ. ბოქორიშვილი კი ამ დროს გაიხიზლა: ცემეთ მგ ჯაშუშო.

აი ასე, სრულებით უმიზეზოთ, გამოთხსირა მღვდ. ბოქორიშვილმა და ეხლა მას ამ წერილით ვიწვევ სამედიატორო სამართალში, რათა დამიმტკიცოს საქვეყნოთ თუ მართლა „ჯაშუში“ ვარ, და თუ ღირსი ვიყავ ისეთ ნაირათ მომტყველდენ. ვთხოვ ბ. ბოქორიშვილს ამოიჩიოს თავის მხრით რომდენიმე მსაჯული და მეც ჩემი მხრით დაენიშნავ ერთს ან ორს მედიატორეს.

ამბროლაურის საავთმყოფოს უფროსი ფერწალი **მალაქია გორგოზიანი**.

ბ. რედაქტორო, გვთხოვთ ადგალი დაუთმოთ ამ მცირე წერილს „მოგზაურში“. ოცდა ცხრა მარამთბისთვეს თფილასის საბჭოს შინაგან საქმეთა განყოფილებით დასწრეს ზანტელეაშვილს თაღაკაძეს, რომელიც კარდაცვადა ორ სექტემბერს მისეაღის საავთმყოფოში. მისმა სიკვდილმა დიდათ შეგვაწუხა ვეკვას მისი ამხანაგები და ნაცნობები. ამისთანავე თანაგრძობას უხსადებთ ამხანაგ ზანტელეაშვილის კარდაცვალების გამო მის მშობლებს და მონაწილე ვართ მათი მწუხარებისა.

ამხანაგების მინდობილობათ ვასილ სიმონის ძე წუქაიშვილი.

По определению Кавк. Цензурного Комитета 6 сентября 1905 г. настоящее опровержение подлежит, на основ. 139 ст. Уст. Ценз., обязательному напечатанию в жур. „Могзаური“ сь исключениями. Предсѣдатель Комитета **Гакс.**

წერილი რედაქციის მიმართ.

(ერთი უცნაური „ბოაქოტის“ გამო)*.

მე და ასლ. კალანდაძემ საერთოთ იჯარით ავიღეთ ესტ. გაბაშვილისაგან მამა-დავითის მთაზე ყოფილი რესტორანი „განდვგილი“, რომლის გადაკეთებასა, მოწყობაში და გაშენებაში ფული უნდა გავველო თვითფულს ჩვენთაგანს, ხოლო ასლ. კალანდაძემ თავის წილად იანვრამდინ შემოიტანა საერთო კასაში ხუთას მანეთამდე, მერმე თვითონ სადღაც მიიმალა და მარტოთ მარტო დამტოვა. რაღა თქმა უნდა მე იძულებული ვავხი უკვე დაწყებული საქმის დასასრულებლათ ფული მეშოვნა ზოგი სესხით, ზოგიც მეგობრებ-ნაცნობებში და ამ რიგათ რის ვისა და ვავლახით ნაყისრი შენობა დავსარულე. როცა საქმე ცოტათ თუ ბევრათ მოვაწვეე, პატენტო ავიღე და ვაქრობა დავიწყე. უცრათ საიღამაც გამოცხადდა ასლ. კალანდაძე და ვითარცა „ამხანაგმა“ მოგვების ნახევარი მომთხოვა... მე სიხარულით მივეგებე გზა და კვალ დაკარგულ „ამხანაგს“, აბა უარს, როგორ ვეტყოდი საამხანაგო წილში: და მაშინათვე სწოტები გადავეცი კვირკველის და ხუნდაძეს საანგარიშოთ და დათანხობა. ინებე, შენი ჰირომე ანგარიშები, გადასინჯე და თუ „ამხანაგი“ ხარ უნდა მამხანაგო კიდევ, როგორც ვასავლში, ისე ხარჯში, როგორც მოგებაში ისე ზარალში-მეთქი. ძრიელ ვუტხოვა

*) იხილეთ „მოგზ.“ № 33.

ჩემი სამართლიანი პასუხი ას. კლანდაძეს; გახტა და გამოხტა, რას მიქვიან ხარჯი, ძალმომრეობა მომინდომა და კინაღამ სისხლი დაიღვარა, მაგრამ ღმერთმა უშველოს იმ დროს იქ დამსწრე ვსტ. გაბაშვილს, რომელმაც უბედურება აგვაცდინა და ორთავეს გვირჩია ჩვენი სადავო საქმე მედიატორთა სასამართლოსთვის გადაგვეცა. ჩვენც ამაზე დავყაბულდით, მაგრამ მე მაინც ვამჯობინე ეს ჩვენი ორთავეს თანხმობა ქალაქზე ალგენიშნა, რომ ვინც უარს იტყვოდა სამედიატორო სამართალზე ან არ დაემორჩილებოდა მის განჩინებას, ცხრაასი მანეთი გადაეხადნა და ამ ქალაქზედ ორთავემ ხელი მოვაწერეთ. ამის შემდეგ ავირჩიეთ სამ-სამი კეთილსინდისიერი კაცი და ამათ ამოირჩიეს თავმჯდომარეც და შეუდგენ საქმეს. შუა-კაცებმა ბევრი ჩხრეკისა და ძიების შემდეგ თავიანთი დადგენილება გამოგვიცხადეს და ორთავეს ხელის მოწერა გვთხოვეს; მე, თუმცა ბევრი ჩემ საზარალოთ იყო გადაწყვეტილი, მაინც, რადგან პირობის ქალაქი მავალზედა, ხელი მოვაწერე და თანხმობა გამოვაცხადე განჩინებულად, ხოლო ას. კლანდაძემ უარი და უთანხმოებაზე მოაწერა ხელი. ასე სსსაკლოთ და სამარცხვინოთ გაათავა ას. კლანდაძემ თვის მიერ მოწონებული მედიატორეთა განჩინება. მას შემდეგ ძალმომრეობით და მუქარით მომინდომა დაბეჭავება და დაჩაგვრა, მაგრამ იმის მუქარას ჩემი სამართლიანი ღონე დაუყენე წინ, და რა თქმა უნდა ვერას გახტა. მერმე მე წინადადება მივეცი, რომ ორი თურისტი ამოგვეჩრია და მათთვის მიგვეწოდო საქმე გადასაწყვეტათ, მაგრამ ამაზე უარი მტკიცა. რომ არ იყაბულა დავით გაბაშვილს, მამულის პატრონს. მედიატორობა ვთხოვე, მაგრამ არამც და არამც არ ინდომა რომ საქმე სინდისიერათ გავგეთავებინა. ეთხელ, ამ საქმეზედ დასწრელებული, მე, ავთამყოფობისა-გამო, საეკროში არ ვიყავი და შინ ვიწეკი, ჩემი «ამხანაგია ას. კლანდაძე, მ ივლისს, ამოსულიყო რესტორანში, თან ამოეყვანა სასამართლოს ბოქაული და ხუთიოდე თავის წსგავსი წმინდა კაცები» და ბოქაულისათვის რესტორანი დაუბეჭდინებია. ეს საოცარი ოინი და თვალთმაქცობა ასე მოუქაბრაკებია: რესტორანი თავის საკუთრებათ უჩვენებია ბოქაულისივის, ხოლო ვითომდა ცოლის ვალი მართებოდეს აღმასრულებელის ფურცლით და ბოქაულსაც იმის ცოლის ვალის უზრუნველსაყოფელათ ჩემი რესტორანი დაუბეჭდია. ბიჭებმა მაცნობეს ეს ამბავი, სიზმარი მეგონა. მაშინათვე ეცეკი სასამართლოში, ყველაფერი საბუთები აუუხსენი და როგორც ბქნა დიდის ვივაგლახით ერთი კვირის შემდეგ გავახსენე ვინ ბოქაულს ჩემის ფულით და ოფლით გაღებული რესტორანი... იმ ერთი კვირას ხარაღს და უსამოვენებას ვინდა ჩივის, იმას თქვენი ქირი წაუღია.

ამის შემდეგ რაები არა ქნა ას. კლანდაძემ, რა ოინები, ფოკუსები, აგვაცოხა არ ჩაიღინა, მაგრამ ღვთისით ყველაფერს ვუძღვებ ღღმდე, რადგან არ მინდოდა უფრო სასტიკი ზომებისთვის მიმემართნა. ბოლოს ბ-ნო, როგორც თქვენ უწყით, «ბოიკოტის» წერილი შეთხუზა და ვილაც, ვითომდა ვაქრებისათვის ხელი მოუწერინებია, ესეთ ყოფაში ვარ

ბ-ნო რედაქტორო ჩაყენებული ჩემის „ამხანაგის“ ას. კლანდაძისაგან და ღღმდის ვერას გზით, ვერც სამედიატორო და ვერც სხვა რამე საშვალებით თავი ვერ დავახწიე. ცოლ-ქმრები იყრებიან, შავ-ქირს იშორებენ და მეკი ვერაფერი მეშველება და ას. კლანდაძე ვერ მოვიშორე. მერე, ნეტა, არ იტყვი რისთვის ვიწეკი ემოღენი უსამოვენება, ემოღენი შეწუხება და თავ-პირის მტვრევა? მისთვის რომ ვენდე და ვიამხანაგე უცნობი კაცი. ამას შემდეგ თვითონ თქვენ გასინჯეთ ბ-ნო რედაქტორო, ღირსი ვიყავი ასეთი „ამხანაგობის“ გულისათვის „ბოიკოტის“ გამოცხადებისა თქვენს გაზეთში თუ არა!

დასასრულ არ შემიძლია არ გამოვსთქვა ჩემი გულითაღი ნატვრა იმის შესახებ, რომ ამ ღღმდულსა და საერთო განათლების დროს მწერლობამ, ვითარცა უზენაესმა სამაჯერომ, მეტი მიუღვამლობა გამოაჩინოს ხოლმე და ხულიგანებს პატროსან კაცთაგან არჩევდეს. რათა ცუდსა კაცსა, ცუდი საქმის ჩადენა არა თუ ემარჯვებოდეს,—ეწინოდეს და თავზარსა ცემდეს. ვხლანდელი დრო თავზე ხელაღებული და „შუბლგარეცხილ“ ვაჭბატონების სათარეშო კი არ უნდა იყოს, არამედ მათი დასაგმობი და გასაკიცხავი უნდა გახდეს, თორემ განათლებიან, გლონიერლებიან «ბნელი ძაღვები», რაიცა ქვეყანას ვენებას და ზიანს მოუტანს, მხოლოთ პატიოსნებას შეეციხავს და შევლახავს.

დაიპტრა ხუნდაქა.

მუშაკი-მოდგაწე ბევრს რამე სსსარგებლოთ გააკეთებდა მამულისთვის, რომ მას ხელს არ უშლიდას და ღღუქსა ზურს ზირისაგან არ გღეგდეს მისი მამქე. ოღდა ორი წელიწადი ვმღეროდი ოქტრანში, ზირველ რღლეუს საუკეთესო ევროზის, ამერიკის და რუსეთის სტენებზე, მერე შეუდგეი ქართულა ზეპირა მუსიკის წერას და თათქმის უსსსაიდლოთ გადავიღე ნოტებზე 1751 ცალი. ვასწავლიდი ახალგაზღბობას ქართულს და ევროპულ მუსიკა-სიმღერას, მაგრამ შურმა და მტრობამ აქაც ამოყო თავი. ერთს ჩემს მოწავლეთაგანს ბ. ნიკოლოზ ზებელეს ქ ცხვეთასქე უჩრია ქლორისთან ნუ სწავლად, ის ერთ არის, სმენა არ აქვს, რატოღათან ისწავლეო. ვინ წარმოადგენს ამას გარდა მართლად ერთისა, რომ ხანგრძლივი მოღვაწე სტენისა და დამწერი მრავალ რიცხოვან ზეპირა მუსიკისა ერთი იყოს. ამისათვის შევეკითხე წერაღით ცხვეთასქეს: ვინ ანუ რამ აძიულა ის ჩემი სმენის შებღაღვა-დამციერებისათვის. მან წერაღით მიპასუხა: „მე თვითონ შეგამხნაე, რომ სმენა გაკაღათ. წინეთ ამ ცილისწამებისა, წერა-კითხვის სსსარგებლოთ კონცერტს ამზადებდნენ და მამღერლებს ექებდენ. ბ. ცხვეთასქე ვთხოვე ნება მიეცა ორ ჩემ მიერ მომზადებული მამღერლებისათვის კონცერტში მონაწილეობის მადების თუ ისინი აღმოჩნდებან, დღერსნი შემდეგ შემოწმებისა მღღენე ზირებთაგან მათი სმენისა და სამღერისა ქართულათ და იტაღაანურათ. ცხვეთასქე მაშინვე მათი გვარება მკითხა, გვარება იყო იმერისა... კარგით მათხნა, მაგრამ ეს კარგი ავთ გარღაქმნა: მე ერთთ მომხათლა, ჩემს მოწავლეებს გზა შეუგრა, რომ თავი ენინათ სსსარგებლობაში და მათ გამხსნეუბულიყენ სწავლაში და მათი შემხედველნი სხეებინ აღმოჩენილ იყენენ მსურველნი სწავლისა და ამ გვარით ქართული მუსიკა წინ

წაწვეულია, მაგრამ არა, ბ. ცხვეთაძემ იკადრა აკენტობა ჩემგან მოსწავლეების გადაბრუნების უცხოელ რატილთან. მსურველთა და ღირსთა გზა შეუკრა თა თავი ქიანათ საზოგადოებაში კონტრეტში მონაწილეობით რა თქმა უნდა, მტრულმა ცხვეთაძის მოქმედებამ იქონია გავლენა და ჩამომაცალა მოსწავლენი. ჩემს ხანგრძლივ უსას-ეაღლოდ მუშაობაში ბეგრა დაბრკოლება და დიდი სიღარიბე ვით-მინე, მაგრამ მე მანუტეუბედა ჩემი შრომა და მისი ნაყოფი, რომელიც მინდოდა გამომეკვეყნებია ჩემი მოწაფეების საშუალებით: ახლა კი აღარც მოსწავლენი, აღარც ის წვრილ შემოსავალი მოს-წავლეებისაგან, რომლითაც ვსაზრდობედი და რა უკეთაო, აღარა მძაქვს მე დარწმუნებული ვარ, რომ ამ გვარ მტრობას ჩქარა მოელვას ბო-ლო და ქართული მუსიკის საქმესაც კარგათ წაეიყვან, მაგრამ ჭერ-ჭერობით მოკლებული ვარ ეოფელეკვარ საშუალებას, ამისათვის სიმ-შაღით და სიცივით საკვდილს ვაჩიე შევმართო ქართველთა გან-თოფარებას და ვსთხოვთ ნათელი დახმარება, რომ საქმე და-ვიწყო და განვავტო ჩემი შრომა. ბეგრა კარგი რავე მძაქვს გამო-საქმეებელი, სხვათა შორის ქართული სამუსიკო მოკლე გრამატი-კატ მძაქვს გასათავებელი, ამისათვის მე თსიანისა არა მრტხენია და არც ღირსებას ვვარკავ მათ, რადგანაც ამ უკიდურეს მდგომარეობაში ჩამავლო არა ჩემის მხრით დამოკიდებულმა მიხეხმა, არა-მედ სულმოკლე ცილისწამებამ და მტრობამ.

ფილიმონ ქორიძე.

უმორჩილესათ ვთხოვ ამ ჩემ წერილს დაუთმოთ ადგილი „მოგზაურის“ ერთ მახლობელ ნომერში. რადგანაც დღემდის ზოგიერთი გარემოების გამო და აგრეთვე ჩემი ავადმყოფობის მიზეზით არ შემძლოა გამამთვალეიერებია თავის დროზე ყველა ნომრები „მოგზაურისა“, ამიტომ ბოღმის ვიხდი, თუ ჩემი წერილი დროს ვადასულია, მაგრამ არ ძალმიძს ამის მი-ზეზით სრულიად უტურადღებოთ დავტოო ის შენიშვნები, რომელიც რედაქციის წერილში მცხებო მზ-შია, სადაც „ჟურ-ნალ-გაზეთებიდან“ არის მოთავსებული რამდენამე სიტყვები, რომელიც შეხებიან ცოტათ თუ ბევრათ ჩემს პირადობას. ამ ალაგს, სადაც ავტორი უსაყვედურებს ბ-ნს აკაკის მად-ლობის გადაუხდებლობას შემოწირულების თაობაზე, ასეთი სიტყვებია მოყვანილი (მომავს სიტყვა-სიტყვით). „ამას წი-ნეთ აკაკის მუკდენიდან ათასი მანეთი მოუვიდა, ეს ფული მუკდენში შეურგოვებია ერთ ქართველ კაცს და სხვათა შო-რის თავისი წვლილი ოთხ ჩინელსაც მოუწოდებია. ბ-ნი აკა-კიც ღირსეულათ აფასებს ამ ოთხი ჩინელის თანაგრძნობას, რაც მის სასარგებლოთ ფულის გამოღებაში გამოიხატა და დამენს: მევც მათ პატივის ცემას სამარეში თან ჩავიტანო“. ასეთს ღრმა პატივისცემას უცხადებს პოეტი იმ კაცებს, რომ-ლებმაც ვინ იცის რა საშვლებით და რა გზით შეიძინეს ის ფული, რომელიც ბ-ნ აკაკის გამოუგზავნეს. შეიძლება ის ფული ისეთი საშვლებითა აღებული, რომ პატიოსანი კაცი იმას ხელსაც არ მოკიდებს და სხვ. მართალი უნდა ვთქვა, რომ ასეთი იერიში ბ-ნ ავტორს პირდაპირ ჩემზე მოეტანა და აგრეთვე სხვა ქართველ შემოწირულებზე უფრო მიზნიანი იქნებოდა და საპასუხოც, მაგრამ საუბედუროთ ის ოთხი ჩი-

ნელი აულია, რომელთაც ქონდათ უბედურება თავისი კაცთ-მოყვარეობა გამოიჩინათ და ამით დაემსახურებიაო „მოგზა-ურის“ რედაქციის კიცხვა მათ ზნეობაზე და რომელთაც არ აქვს ძალა შესაფერი პასუხის გაცემა. რუსულათ არის ერთი ანდაზა, რომელიც ამბობს: „скажи мнѣ, съ кѣмъ ты зна-комъ и я скажу, кто ты таковъ“. ამის და შესაღიროთ ის გამოდის ავტორის სიტყვებიდან, რომ თუ ჩინელების ფულს პატიოსანი კაცი ხელს არ მოკიდებდა, ი? შემთხვევაში ჩვენს შემოწირულებზე უფრო ადრე ითქმის ეს და ეს ქართველი კაცები, რომელიც ძალით თუ ნებით გადახვეწილნი თუ გა-გზავნილები თავისი შრომით და ენერგიით ისეთ დაუყენები-ათ თვისი საქმე, რომ ყოვლად ღირს სასურველია, რათა ვერ გაუტეხიათ მათი გული ვერაფერ ჰირს და ვარამს და არ მი-ულიათ ის ელფერი, რაც სხვა ტომის გადაგზავნილებს აღენა შორეულ მხარეში; მათ არ შურთ როგორაც და რითაც შე-უძლიათ დახმარება ამოუჩინონ თავის სამშობლოს და ან კერძო გამოჩენილ პირებს, რომელთა ნახვის იმედი მათ სა-მულამოთ ამოუფხვრიათ გულიდან. და აი ამ ნაირ პირებს წაქეზების და გამხნეების მაგივრათ „მოგზაურის“ რედაქცია არა სასურველი სიტყვებით იხსენიებს. ამის შემდეგ რაღა უნდა ვთქვათ თუ ჩვენ მრავალს ტანჯულს სამშობლოს, რომელსაც ეჭირვება ყოველ ნაირი დახმარება, თუ ის შორწა-სულნი და ან საქართველოდან გასულნი ქართველნი არ გა-მოიჩინენ ჯეროვან სიყვარულს სამშობლოსადმი? ამისთვის მეც უპასუხებ ბ-ნ ავტორს მისივე სიტყვით: მახლას!

ვლადიმერ თავართქილაძე.

რედაქციისაგან: ძლიერ ვწუხვართ, რომ ზევით მოყვა-ნილ წერილის ავტორს, ბ-ნ ვლ. თავართქილაძეს, „მოგზაუ-რის“ მეცხრე ნომერში მოთავსებულ შენიშვნის აზრი სულ სხვა ნაირათ გაუგია, ვითომც იქ ჩვენ მის პირადობას შევ-ხებიყოთ და შეურაცხყოფა მიგვეყენებინოს. ჩვენი შენიშვნა მხოლოთ აკაკის მოქმედებას და მის საქციელს ეხებოდა, და არა სხვა ვისმე. ჩვენ არ შეგვხებიათ არც ერთ შემწირვე-ლის და მით უმეტეს არც ბ-ნ თავართქილაძის პირადობას, ვინაიდან თვით აკაკიც ბ-ნ თავართქილაძეს სრულებით არ იხსენიებდა და მას არც მადლობას უცხადებდა; ბ-ნ აკაკის რომ ყველა შემომწირველებისათვის მადლობა გამოუცხადებია საზოგადოთ, ეჭვი არ არის, მაშინ ჩვენ შენიშვნას ალაგი არ ექნებოდა. არავისთვის საიდუმლოება არ არის, რომ ჩვენ პოეტს არც კერძო პირებიდან და არც საზოგადო დაწესე-ბულეტიდან შემწყობა და პატივისცემა არ აკლია, რასაკვირ-ველია შედარებით, მაგრამ როდის იყო, რომ აკაკი ვისიმე მაღლიერი იყო. პირიქით, როგორც მწერლობაში საჯაროთ, ისე კერძო ლაპარაკში, იგი მუდამ ქამ იმას გაიძახის, რომ მას ყველა დევნის, არაფერ მის ღვაწლს არ აფასებს, რომ იგი, ერთი სიტყვით საზოგადოებრივი უსამართლობის და უმადლობის მსხვერპლია, დატანჯული და დასჯილი. და აი როცა ბ-ნი აკაკი ოთხ ჩინელს მადლობას და ღრმა პატივის-

ცემას უცხადებდა იმისთვის, რომ ამ უკანასკნელებმა მას თავისი შეწირულება გამოუგზავნეს. ამით იგი თითქო ქართველ საზოგადოებას ეუბნებოდა: აი თქვე უმადურებო თქვენა! დახეთ, როგორ მათხადებენ მე ჩინელებიც კი, და თქვენ როგორი გულ-გრძობით მექცევიან! თქვენს ადგილას რომ ჩინელები იყვნენ, მე აქამდის ოქროს კოშკს ამიდგებდნო! მკვი არ არის, რომ როცა ბ-ნ აკაკის ოთხი ჩინელის პატივისცემა სამარეში მიქონდა, ამით იგი დიდ უკმაყოფილებას უცხადებდა ქართველ საზოგადოებას. რედაქციასაც თავის შეწინაშენაში მხოლოდ ამ ყაღბი გარემოების აღნიშვნა სურდა და მკითხველს ამაზე უთითებდა. მას სრულებით შეწირველთა ყოფა-ქცევა და წინაგორი მხარე არ ქონია მხედველობაში, და მით უმეტეს არც ერთი მათგანისთვის შეურაცხყოფა არ მიუყენებია. მართალია, რედაქციის შეწინაშენაში ნათქვამი იყო, რომ შეიძლება ის ფული ისეთი საშუალებათაა აღებული, რომ პატიოსანი კაცი იმას ხელსაც არ მოკიდებსო, მაგრამ ამ სიტყვებით ჩვენ იმის გამოთქმა გვინდოდა, თუ რამდენათ უზერხულია ფულის გულისთვის ღრმა პატივის ცემის გამოცხადება ისეთ პირების მიმართ, რომლებსაც მოღვაწეობას კაცი სრულებით ვერ იცნობს. ბ-ნი თავართქილაძე, ეჭვი არ არის, დაგვეთანხმება იმაში, რომ ყველა ქველმოქმედი ერთნაირი წინაგობის არ არის, და ამიტომ არც ყველა ქველმოქმედი ერთნაირი პატივისცემის ღირსია. ბ-ნი თავართქილაძე უტყვევლათ იმაშიაც დაგვეთანხმება, რომ ზოგიერთი არათუ პატივისცემის ღირსი არ არის, არამედ იმის ქველმოქმედება მართლ ზიზღს უნდა იწვევდეს. ჩვენ სრულებით იმას არ ვამტკიცებდით, რომ სწორედ ასეთები იყვნენ ის ოთხი ჩინელი; ჩვენ მხოლოდ იმის აღნიშვნა გვინდოდა რომ ბ-ნ აკაკი ისეთ კაცებს უცხადებდა ღრმა პატივისცემას, რომლებსაც იგი არ იცნობდა და არც შეეძლო ცოდნოდა. ადვილათ შესაძლებელია, რომ ის ოთხი ჩინელი მართლაც დიდ პატიოსანი კაცები არიან, მაგრამ საქმე მოიხიბოდა, რომ აკაკი უფრო ფთხილათ მოქცეულიყო. ზევით ნათქვამიდან მკითხველი ადვილათ დაინახავს, თუ რამდენათ უადგილოა ბ-ნ ვლ. თავართქილაძის საყვედური, რომ ვითომც ჩვენ, იმის მაგივრათ, რომ ვაქებდებდეთ და ვამხნევებდეთ სამშობლოსაგან განხევნილ პირებს საქველმოქმედო საქმეში, იმათ არა სასურველ სიტყვებით ვიხსენიებთ. და შარტლაც, განა ჩვენ შეწინაშენაში ჩვენ ვიცხადებთ ქველმოქმედებას საზოგადოათ? ვფიქრობთ, რომ არა.

მთავრობის განცხადება.

გაზ. „კავკაზ“-ში (№ 224) დაბეჭდილია შემდეგი განცხადება კავკასიის ნამეტნიკის მიერ ხელმოწერილი:

ქაშპანის მცხოვრებთა მიმართ.

უკანასკნელ წლებში კავკასიაში, როგორც რუსეთის შიდა გუბერნიებში დაარსდა მრავალი წრე საიდუმლო პარტიებისა და საზოგადოებისა, რომელნიც თავიანთი მიზნით და მოქმედებით ერთმანეთში განირჩევიან, მაგრამ ყველა ისინი

ნი ცდილობდნენ არა ლეგალურ ბრძოლით შეეცვალოთ სახელმწიფოს არსებული წესწყობალები.

ეს პარტიები, საზოგადოებანი და წრეები მოქმედობდნენ მცხოვრებთა შორის და იარაღით ხმარობდნენ იმ საშუალებას, რომლებთაც შესაფერი ნიადაგი ქონდათ.

მაკალითათ, მუშაა შორის პროპაგანდას წევდენ ქირის მომატებისა და საზოგადო მუშათა მდგომარეობის ნიადაგზე; გლეხებს უთითებდნენ მათ გაჭირვებულ ცხოვრებაზე და სხვა და სხვა დაპირებით შეცდომაში შეყავთ, მაგალითათ, კერძო საკუთრება გაუქმდება, მიწები მემამულეებს წაერთმევათ და სხვა.

პროპაგანდის უმთავრეს იარაღათ ისინი ხმარობდნენ შემდეგ ხერხს: მცხოვრებთ არწმუნებდნენ, რომ ხალხმა თვითონ უნდა მიიღოს მონაწილეობა სახელმწიფოს მართვა-გამგეობაში, რადგან მათი საქიროებანი მთავრობამ არ იცის და ხელმწიფესაც არას აგებინებენო.

იაპონიისთან ომმა, რომელმაც ამდენი მსხვერპლი შეიწირა, ეჭვი არაა, ხელი შეუწყო საიდუმლო საზოგადოებათა მოქმედებას.

ამ დავათ აგიტაციის შედეგს ჩვენ კარგათ ვხედავთ, მისი დაფასება შეუძლიან ყველას, მუშასაც და გლეხსაც: ოდესღაც აყვავებული ბათუმი, რომელიც თავისი ფართო ვაკრობით და ქარხნებით ლუკმა პურს აძლევდა რამდენსამე ათასს მუშას, დღეს დაიღუბა; ქარხნებმა მუშაობა შეწყვიტეს და მექარხნეებს მოქმედება უცხო ქვეყნებში გადააქვთ; ბაქოს ნავთის მრეწველობა დაეცა: აგიტაციით გატაცებულმა სოფლის გლეხებმა, იმის მაგივრათ რომ მშვიდობიანათ ეშრომნათ, მემამულეთა სახლების ცარცვას ხელი მიყვეს, თავის ნებით სხვისი მიწები დახნეს და მემამულეებს აღარაფერს აძლევდნენ.

მარცვა-გლეჯითა და მემამულეთა ოჯახების დაქცევით, გლეხები არ გამდიდრებულან; სამაგიეროთ მათ მოაკლდათ ის, რასაც თავიანთი შრომით იძენდნენ და ბოლოს ყველანაირი ზარალიც მათ გადახდებათ. ხშირი გაფიცვებით ვერც მუშებმა შეიძინეს რაიმე; იმის მაგივრათ რომ ქირას ფასი მომატებოდნათ, მრავალი ქარხანა დაიხურა და ამით ლუკმა პური მოაკლდათ. კარზე დარჩენილი აუარებელი მუშა მოედო სოფლებსა და ქალაქებს და შიმშილით გამწარებული, იძულებულია მარცვა-გლეჯის მიყოს ხელი. ამასთან საწყობილები იყვება, ოჯახებს მარჩენალი აკლდება და სისხლი, რომელიც სამშობლოს დასაცველათ მტერთან ბრძოლაში უნდა იღვრებოდეს, ტყუილ უბრალოდ იქცევა, საიდუმლო აგიტაციას მსხვერპლათ მრავალი მშვიდობიანი მცხოვრები ეწირება.

ნ ავე სტოს უმაღლესი ბრძანებით სახელმწიფოს მართვა-გამგეობაში მონაწილეობის მისაღებათ მოწვეულია მთელი იმპერიის მცხოვრებნი, რომელთა წარმომადგენლნიც სახელმწიფო სთათბიროში კანონების შესადგენათ მუდმივ მონაწილეობას მიიღებენ.

(შეუღებო იქნება).

რედ-კამომც. ი. პ. როსტომაშვილი.